

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Kultuuriteaduste instituut

Kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Sotsiaalmeedia mõjud Dave Eggersi teoses „Ring”

Bakalaureusetöö

Margarete Pruus

Juhendaja: Jaak Tomberg

Tartu Ülikool 2018

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Sotsiaalmeedia kirjanduses ja Dave Eggers'i „Ring”	6
1.1. „Uue meedia” põhimõisted.....	6
1.2. Digitaalne kirjandus ja Eesti kirjanikud sotsiaalmeedia maastikul	8
1.3. Interneti ja sotsiaalmeedia kujutamine väliskirjanduses.....	12
1.4. Dave Eggersi romaan „Ring”	14
2. Sotsiaalmeedia mõjud	18
2.1. Ring kui sotsiaalmeediast läbistatud tegelikkuse looja	20
2.1.1. Läbipaistvus	20
2.1.2. Kättesaadavus.....	22
2.1.3. Normid ja väärtused	23
2.1.4. Algoritmid ja kommertspõhimõtted.....	25
2.2. Sotsiaalmeedia tegelastevaheliste suhete vormijana.....	27
2.2.1. Arvamusliidrid	27
2.2.2. Arvamused ja hinnangud suhtlemises.....	30
2.2.3. Suhted auditooriumi, sõprade ja perekonnaga	31
2.2.4. Kogukond.....	32
2.3. Tegelastevaheline konflikt sotsiaalmeedia pealetulekuga	34
2.3.1. Meedia loogika.....	34
2.3.2. Sotsiaalmeediast eemaletõmbumine	36
2.3.3. Võltsanonüümsus	38
2.3.4. Informatsiooni üleküllus	40
2.3.5. Kasutajad on Ring.....	43
Kokkuvõte.....	45
Kirjandus	47
The influences of Social Media in David Eggers’ „The Circle”. Summary.....	53

Sissejuhatus

Sotsiaalmeedia on tänapäeva maailmas igapäevane nähtus. Denis McQuail on defineerinud meediakasutuse tavateaduslikku teooriat (igapäevateooria) kui teooriat, mis „tugineb meie kõigi isiklikust meediakogemusest saadud teadmistele” (McQuail 2003: 7). Sotsiaalmeedia on samuti teema, millega iga inimene on vähemal või rohkemal määral kokku puutunud ning mõtestab seda lähtuvalt isiklikust kogemusest. Igal indiviidil on sotsiaalmeedia osas omad eelistused (nt sõpradega suhtlemine, videote vaatamine), oskus tõlgendada sotsiaalmeedias levivaid tekste erinevalt (vrd Facebooki ja Twitteri postitus) ja võime erinevaid nähtusi kriitiliselt hinnata. (vt McQuail 2003: 7) Igapäevateooria peaks aitama eristada väljamõeldist tavapärasest reaalsusest (samas, 8), kuid paraku valitseb sotsiaalmeedia kontekstis oht nende kahe maailma vahele ära kaduda.

Seda olukorda saab illustreerida eheda näitega Eestist, kus koolipoiss eputas Facebooki grupivestluses, et ta lõi ühe võõra mehe nokauti ning hiljem sooritas mõrva. Poisi sõbrad suhtusid teemasse kui nalja ning ei sidunud seda pärisreaalsusega, seetõttu ei andnud keegi ka asjast politseile teada. Alles hiljem selgus, kes oli koleda mõrvatöö taga ning politsei sai poisi vestluseid uurides minutitäpsusega teada, kuidas ta mõrva sooritas ja kus liikus. (Eesti Rahvusringhääling 2018a) Juhtum ilmestab sotsiaalmeediat ja selle mõningaid kasutajaid üpriski hästi: soov olla nähtav; kirjutatud teksti läbimõtlematus; reaalsustaju kadu; apaatsemaks muutumine; võltsanonüümsus; materjalide säilimine (tekst, video) jne. Selliseid kriitilisi olukordi aitab vältida see, kui osatakse sotsiaalmeediat mõtestada ning sellesse kriitilise pilguga suhtuda.

Kriitilist pilku on vaja ka selleks, et eristada sotsiaalmeedias levivaid valeuudiseid, mida ka ajakirjandus tihti nii oskuslikult kui ka oskamatult levitab. Ajakirjanikud on sageli dilemma ees, kas kajastada Ameerika Ühendriikide presidendi Donald Trumpi Twitteris väljaöeldud krõbedaid sõnavõtte, kuigi need ei pruugi vastata tõe, või siis

neid ignoreerida, kuigi tegemist on presidendi sõnavõtuga ehk uudisväärtusliku teemaga (Pope 2018). Kuna kehtib arvamusevabadus, siis ajakirjanike üheks lahenduseks on kindlasti enne uudise avaldamist leida seisukohta juurde käivaid fakte, kontrollida faktide õigsust ja otsida rohkem informatsiooni, mis tõstab uudise tõeväärtust ja aitab lugejal teemast objektiivsemat pilti saada (vt Eesti Rahvusringhääling 2018b). Peale kriitilise mõtlemise on vajalik osata sotsiaalmeediat mõtestada, et saada aimu sotsiaalmeedia toimest. Seda saab väljendada olenevalt meediumist kas konkreetselt ja tabavalt (nt pilt) või siis pikemalt teemasse süvenedes (nt film, raamat).

Kõige rohkem pööratakse sotsiaalmeedia kasutusele tähelepanu internetis, kus kasutajad levitavad videosid (nt „Look Up”) ja internetimeeme (vt *social media memes*), mis peegeldavad tänapäeva ühiskonda. Ka filmides (nt „Snowden”, „Disconnect”) ja TV-seriaalides (nt „Mr. Robot”, „Black Mirror”) keskendutakse sotsiaalmeedia kasutamisele või sellega seotud probleemidele. Kirjandus aga reageerib ühiskondlikele muutustele aeglasemalt ning sellepärast on alles hiljaaegu hakatud kirjutama teoseid, mis sotsiaalmeediast läbistatud tegelikkust kajastada ja mõtestada proovivad. Dave Eggersi teos „Ring” (2013, ee 2015) on üks esimeste seas, mis nii põhjalikult sotsiaalmeedia maailma süüvib ning tänaseni ka ainuke selletaoline, mis on tõlgitud eesti keelde.

Romaan „Ring” jutustab suurest meediakorporatsioonist nimega Ring, mis pakub kasutajatele pidevalt ühenduses olemiseks sotsiaalmeediaplatformi ning ka erinevaid tehnoloogilisi lahendusi, mille abil kinnistada end inimeste teadvusesse ja laiendada igasse eluvaldkonda. Seega puudutab raamatu temaatika tänapäeva olulisi teemasid, näiteks privaatsust, jälgimist kui ka kontrolli.

Siinse töö eesmärgiks on uurida, kuidas Eggersi „Ring” püüab kirjanduse vormis kaardistada ja mõtestada sotsiaalmeedia toimet ühiskondlikule tegelikkusele ja individuaalsetele tajudele. Selleks süüvitakse kriitilise pilguga erinevatesse sotsiaalmeediat puudutavatesse mõistetes ning vaadeldakse neid teose kontekstis. Fookuses on viisid, kuidas ja milliste vahenditega sotsiaalmeedia platvorm Ring ja selle omanikud mõjutavad tegelasi ja ühiskonda ehk uuritakse sotsiaalmeedia mõjusid.

Uurimistöös on kasutatud deduktiivset lähenemist ehk tuuakse välja teooria ja vaadatakse selle seost teose sisuga. Töö on oma olemuselt interdistsiplinaarne, kuna omavahel seotakse kaks erinevat uurimisvaldkonda – sotsiaalmeedia analüüs ja kirjandusuurimine. Teoriaallikatenä on kasutatud Katrin Tiidenbergi „Ihu ja hingega internetis” (2017) ning Denis McQuaili „Massikommunikatsiooni teooriat” (2003). Tuginetud on ka paljudele teistele allikatele, kuna romaan sisaldab endas erinevate autorite poolt käsitletud olulisi mõisteid ja aspekte.

Metodoloogiks on kvalitatiivne sisuanalüüs, kus valitud valimiks on toetumine romaani kolmele aspektile: sotsiaalmeediast mõjutatud ühiskonnakorraldus, inimsuhted ning psüühilised ja füüsilised konfliktid. Nendest teemadest lähtuvalt otsitakse vastust küsimustele: Millised muutused leiavad aset sotsiaalmeediast mõjutatud ühiskonnakorralduses? Kuidas muutuvad tegelastevahelised suhted sotsiaalmeedia peatetungiga? Kuidas sotsiaalmeedia võimendab tegelaste- ja organisatsioonivahelisi konflikte?

1. Sotsiaalmeedia kirjanduses ja Dave Eggers'i „Ring”

1.1. „Uue meedia” põhimõisted

Sotsiaalmeedia mõjudesse paremaks süüvimiseks tuleb kõigepealt teha selgeks teemaga seotud olulisemad mõisted. Kommunikatsiooniteoorias on kesksel kohal mõiste **medium**, mis on vahend, mille kaudu kommunikaator saadab retsiptendile sõnumeid ning ka kanal, mille kaudu sõnum liigub (Palmaru 2003: 150). Esimeseks meediumiks peetakse kõnet (samas), kuid meediumite areng kiirenes pärast trükimasina leiutamist, milles raamat muutus kõige laialdasemaks meediumiks (samas, 154). Meediast kõneldes on aga raamatust tähtsamaks kujunenud ajaleht, sealt edasi ajakiri, film, raadio, televisioon ning tänapäeval on jõudnud meediumite areng erinevate meediate ühenduse „uue meediani“ (samas, 156– 161)

Üldiselt suunab „uus meedia” enda ümber tähele panema erinevaid ilminguid, mis hõlmavad uudseid tehnoloogilisi, tekstuaalseid, traditsioonilisi ja kultuurilisi muutusi (Lister jt 2009: 11, 13). „Uue meedia” olulisteks osadeks on uudsus tekstilistes vormides (nt arvutimängud); maailma nägemise viisis (nt virtuaalsed maailmad); kasutaja ja meediatehnoloogia vaheliste suhete muutumises; identiteedi, kehastuse ja kogukonna nägemises; bioloogilise keha ja tehnoloogia vahelistes suhetes ning tootmise ja organisatsiooni muustrites (samas, 12–13). See kõik leiab aset pidevalt areneval tehnoloogiliselt vahendatud toodangute väljal, mille hulka kuuluvad: arvuti-vahendatud suhtlus, uued levitamise ja tarbimise viisid, virtuaalreaalsused ja erinevate meediumite muundumine ja segunemine (samas, 13). Tihti tõmmatakse interneti ja „uue meedia” vahele võrdusmärk, kuigi tegelikult kõik praeguseks vananenud meediumid on kunagi kuulunud „uue meedia” alla (Kõuts 2012). Siiski tänapäevases kontekstis saab „uuest meediast” rääkida internetile viidates (samas).

Interneti mõistet kasutatakse võrgustikutaristust rääkides, mis ühendab protokollide keeles suhtlevaid miljardeid arvuteid (Tiidenberg 2017: 15). Sageli kõrvutatakse omavahel interneti ja ülemaailmset veebi, kuid WWW on tegelikult „internetist info kättesaamise viis” (Tiidenberg 2017: 15), kuigi moodustab suure osa internetist (samas). Uue arengu etapiks peetaksegi Web 2.0, mida iseloomustab „interaktiivsuse, osaluse ja kaasatuse rõhutamine” (Tiidenberg 2017: 17). Kasutajate seas on aina populaarsemaks kujunenud sotsiaalmeedia.

Sotsiaalmeediale on keeruline ühtset iseloomustust leida ning enamik definitsioone keskenduvad uudiste leviku muutumisele või lähtuvad isiklikust või turundusliku kasutamise põhimõttest (Nissen 2015: 60). Sotsiaalmeedia üheks definitsiooniks on: „rühm internetipõhiseid rakendusi, mis lähtuvad Web 2.0 tehnoloogilistest ja ideoloogilistest alustest ning võimaldavad luua ja vahendada kasutajasisu.” (Kaplan, Haenlein 2010: 61, tsitaadi tõlge Katrin Tiidenberg 2017: 18). Taani Kuningliku kaitsekolledži sõjaline analüütik Thomas Elkjer Nissen rõhutab olulisust defineerida sotsiaalmeediat konfliktiraamistikus ja ta sõnastab selle nii: „Sotsiaalmeedia on internetiga seotud platvormid ja tarkvara, mida kasutatakse kasutajapoolse sisuloome ja meediasisu kogumiseks, salvestamiseks, koondamiseks, jagamiseks, töötlemiseks, aruteluks või edastamiseks, mis võivad mõjutada teadmisi ja taju ning seeläbi otse või kaudselt kutsuda esile käitumist võrgustikes toimuva sotsiaalse suhtlemise tulemusena.” (Nissen 2015: 61) Sotsiaalmeedia jaguneb kuueks eri tüübiks: kasutajate koostööl põhinevad projektid (nt Wikipedia), blogid ja mikroblogid (nt Twitter), sisukogukonnad (nt videote jaoks on YouTube), sotsiaalmeedia platvormid (nt Facebook), virtuaalsed mängu- (nt „*Grand Theft Auto*”) ja sotsiaalmaailmad (nt *Second Life*) (Kaplan, Haenlein 2010: 62–64; Nissen 2015: 59). Dave Eggersi teoses on Ring sotsiaalmeedia eri variantide segu, kuid ennekõike on tegemist sotsiaalmeedia platvormiga.

Sotsiaalmeedia platvormide abil saavad kasutajad luua endale isikliku profiili, kuhu on võimalik koondada ükskõik millist informatsiooni, näiteks pilte ja videoid. Tähtsust omab teiste kasutajatega ühenduses olemine, lisades endale sõpru ja saates üksteisele sõnumeid. (Kaplan, Haenlein 2010: 63) Platvormid ei ole neutraalsed, sest neil on omadus indiviidide käitumist mõjutada (Tiidenberg 2017: 20), näiteks algoritmide

kaudu, millest tuleb juttu järgmises peatükis. José van Dijcki (Tiidenberg 2017: 22 kaudu) arvates elame me platvormiühiskonnas, sest kõik olulised valdkonnad (nt tervis, transport) toimivad läbi platvormide. Sama mudel toimib ka Ringis, kus kasutajad saavad teiste ringlastega suhelda, kuid samas võimaldab platvorm neil ka muid vajalikke tehinguid teha. Ringi kui firma unistuseks on, et tulevikus oleksid kõik valdkonnad Ringiga seotud ning tavakasutajale kohustuslikud. Selleks on vaja, et kõik inividid (või esialgu ameeriklased) oleksid Ringi platvormi kasutajad (Eggers 2015: 289).

Sotsiaalmeedia platvormid on kogunud lühikese ajaga omale suure kasutajaskonna. Portaali Statista statistika järgi oli 2010. aastal alla miljardi sotsiaalmeedia kasutaja, kuid 2013. aastal kui ilmus ka Dave Eggersi romaan, oli kasutajaid juba 1,59 miljardit (Statista 2018b). 2017. aastaks oli arv tõusnud juba 2,46 miljardini ning prognoositakse jätkuvalt sotsiaalmeedia kasutajate tõusu (samas). Sotsiaalmeedia populaarsusest tänapäeva ühiskonnas võib eeldada, et sellega seotud teemasid kujutatakse ka teistel platvormidel, näiteks kirjanduses. Väliskirjanduses on sotsiaalmeediatemaatika üsna populaarne, kuid kuidas on lood Eesti kirjandusmaastikul?

1.2. Digitaalne kirjandus ja Eesti kirjanikud sotsiaalmeedia maastikul

Sotsiaalmeedia on võrdlemisi uus nähtus ja seetõttu pole teema laiemalt Eesti kirjandusteostes kajastust leidnud. Seevastu on Eesti kirjanikud oma loomingut katsetanud digitaalhumanitaaria valdkonnas. Digitaalhumanitaariat on digitaalse kirjanduse kontekstis uurinud laiemalt TLÜ Eesti kirjanduse professor Piret Viires, kelle järgi on digitaalhumanitaaria põhiliseks eesmärgiks „infotehnoloogiliste vahendite kasutamine erinevates humanitaarvaldkondades ja kultuurinähtuste analüüsimine, neid vajadusel enne digiteerides või andmeteks teisendades, samuti analüüsitulemuste esitamine arvutiprogrammide abil (visualiseerimine, tekstikaeve, võrgustike joonistamine jms)” (Viires 2017: 146–147).

Üheks digitaalhumanitaaria valdkonnaks on ka digitaalne (elektrooniline) kirjandus, kus loominguliste teoste loomiseks kasutatakse erinevaid arvuti poolt pakutavaid

võimalusi (Rettberg 2016: 127, Viirese kaudu 2017: 148). Digitaalne kirjandus jaguneb kaheks generatsiooniks: esimene periood langes ajavahemikku 1980ndate lõpp ja 1990ndate algus. Põhiliselt kasutati erinevaid tekstilisi vahendeid (nt joonealuseid kommentaare), et siduda tekstiosi omavahel ning lineaarse teksti asemel oli tähtsam narratiivi toimimine võrgustikuna. Esimene generatsioon kasutas põhiliselt HTMLi ja *Storyspace*'i ehk kirjandus oli pigem tekstipõhine. (Pressman 2014) Põhiliselt viljeleti hüpertekstikirjandust, millega tegelesid ka mõningad eesti kirjanikud (nt Nelli Rohtvee võrguluule, Aare Pilve „Üle”, Hasso Krulli „Trep”) (Viires 2017: 151). Teist perioodi iseloomustab visuaalsus ja arvutiprogrammide pakutavate uute võimaluste kasutus, mistõttu esimese generatsiooni digitaalne kirjandus muutus kiiresti vanamoodsaks (Pressman 2014). Eestlaste loodud projektid, näiteks Tambet Tamme „The Weather Station Never Lies” ja Märt Väljataga sonetigeneraator, pole praegu enam kättesaadavad (Viires 2017: 154). Küll aga näitlikustab teist generatsiooni Tõnis Tootseni „Jonnakas laul”, mis on veebiplatvormil „Mõttelõke” praeguseni kättesaadav (Tootsen 2009).

Digitaalse kirjanduse mõlemad generatsioonid toimisid ühesuunaliselt ehk võimalus oli infot tarbida, mitte tagasisidestada ning vajaminev oskus oli arvutikeelte tundmine. Web 2.0 arenguga muutus veebiplatvormidel levitatav kirjanduslik sisu kättesaadavaks ja lihtsamini kasutatavaks. Digitaalset kirjandust on võimalik luua kasutades erinevaid platvorme (nt foorum, blogi, sotsiaalmeedia), kombineerides erinevaid meediume (video, pilt) ning oluline aspekt on võimalus saada lugejatelt tagasisidet. (Viires 2017: 155–156) Lugejate tagasisidestamisega võivad kaasneda ka ohud, mille üheks näiteks on Videviku-saaga autori Stephenie Meyeri lõpetamata romaani käsikirja lekitamine algselt usaldusväärse lugeja poolt (Beaumont 2008).

Sotsiaalmeediateemalisest kirjandusest rääkides kasutatakse 2010. aastal USAs käibelev tulnud mõistet *Alt Lit*, mis on noorte autorite kirjutamine sotsiaalmeedias levivatel ja puudutatutel teemadel, kasutades veebis levivat kirjutamisstiili. Teosed postitakse veebiplatvormidele, kus on oluline saada teistelt lugejatelt tagasisidet. Paljude *Alt Lit* pooldajate arvates lõhub veebiplatvormidele postitatud digitaalne

kirjandus kirjastuste hierarhiad ja kontrolli, mis on seatud raamatu kujul ilmuvatele teostele. (Hammond 2016: 142–143)

Eesti kirjandusmaastikul kasutatakse samamoodi sotsiaalmeediat platvormina, et oma loomingut lugejateni tuua. Kui üldpõhimõtetelt vastavad Eesti kirjanike teosed *Alt Lit'i* kontseptsioonile, siis üheks erinevuseks on kirjaniku edukuse korral loomingu ilmumine raamatu kujul (Viires 2017: 158, 161) Nii sündisid Janar Ala „Ekraanirituaalid” (2014), mis on kokku pandud Facebookis avaldatud tekstidest (Eesti Rahvusringhääling 2014). Kui algselt olid Ala tekstid lihtsalt vaimukad postitused, siis alles raamatu kujul ilmumine muutis need kirjanduseks. Mõned kirjanikud (nt Kaur Riismaa, Mart Kangur, Jüri Kolk) kasutavad Facebooki keskkonda ka oma tekstide testimiseks, teiste autorite (nt Mart Juur, Contra) tekstid ringlevad aga sotsiaalmeedias ning platvormi kasutajad saavad nende loomises osaleda. (Viires 2017: 162) Ka esialgu sotsiaalmeedias oma luulet avaldanud Liina Tammiste sulest ilmus 2013. aastal esikkogu „Refresh”, mille stiil ja vorm peegeldab sotsiaalmeedia keelt (Kotjuh 2015). Facebooki-luulet viljelev kirjanik on avaldanud ka luulekogud „Väike must kleit. (t)imeline poeem detailides” (2014) ja „Tagurpidi kuu” (2017). Keiti Vilmsi Twitteris avaldatud tekstid on koondunud raamatusse „@keitivilms” (2017), kus enamjaolt leidub keelega seonduvaid kalambuure (Loog 2017).

Sotsiaalmeedia ja interneti mõjude teemal on ilmunud eesti keeles paar lasteraamatut. Kairi Oja „Onu Internet ja nutikaigas” (2017) suunab lapsi leidma tegevusi väljaspool interneti ning tundma seal valitsevaid ohte. Eesti juurtega Rootsi kirjanik Lena Lilleste on kirjutanud lasteraamatu „Inimröövlid internetis” (2008), kus peategelaste teed ristuvad interneti jututubades suheldes ühe petisega.

Eesti kirjandusmaastikul on samuti mitmed kirjanikud kolinud blogisfääri. Piret Viires (2010) toob välja nimekirja, kus leidub nii „Vahur Afanasjev, Contra, Aapo Ilves, Andrus Kasemaa, Kivisildnik, Jaan Kaplinski, Igor Kotjuh, Diana Leesalu, Jaan Pehk, Paavo Piik, Aare Pilv, Aarne Ruben, Olavi Ruitlane, Ivar Sild, Andra Teede, Elo Viiding, Heiki Vilep, Toomas Vint, Wimberg, Tõnu Õnnepalu”. Kuigi suurem osa neist on nooremapoolsed, siis leidub ka vanema põlvkonna esindajaid, näiteks Toomas Vint ja Jaan Kaplinski. Tavaliselt postitavad kirjanikud blogisse arvamused mõne

aktuaalse teema kohta, reklaamivad oma uusi teoseid, avaldavad varesemaid ja ka uusi kirjatöid ning kirjutavad oma igapäevaste tegemiste kohta. Tänapäeval on aga blogipostitused hõredamaks jäänud ning paljud kirjanikud on kolinud üle Facebooki keskkonda. (Viires 2010)

Eestis ei ole tehtud akadeemilisi uurimusi, mis vaatlaksid sotsiaalmeedia kujutamist kirjanduses. Siiski on uuritud erinevate sotsiaalmeedia platvormide mõju kirjanike loominguks. Gerli Ööpik (2015) on kirjutanud oma bakalaureusetöö teemal „Kirjandusportaali Poogen ja suhtluskeskkonna Facebook roll Kaur Riismaa kirjandusse tulemisel”. Uurimusest selgus, et kirjandusportaal Poogen aitas Kaur Riismaal kirjanikuks sirguda ning Facebookis loomingu avaldamine on kirjanikuks olemise jätk. Kirjanikule on tähtis neis portaalides antav lugejate tagasiside, kuid kuna valdavalt on need positiivsed, siis toetub ta pigem trükis ilmunud arvustustele. Siiski Ööpiku läbi viidud uurimuse tulemusena ilmses, et trükis avaldatud luuletustes on mõningad detailid (nt pealkirjad) muudetud. Riismaa soovib ka alustavatel kirjanikel esmalt palju lugeda ja seejärel oma loominguks portaalides tagasisidet saada. Ööpik toetub oma töös digimodernismile, mis on digitaalhumanitaaria üks alaliikidest.

Eelnevast järeldades kasutavad eestlased sotsiaalmeediat ja selle platvorme oma kirjanduse populariseerimiseks ning alles seejärel ilmub teos raamatu kujul. Eesti kontekstis on võimalus teha interneti ja sotsiaalmeediat puudutavaid uurimistöid kas digikirjanduse, *Alt Lit*'i või kirjanike blogimaastiku kohta. Üheks võimaluseks on uurida ka lastekirjandust, kuid neid raamatuid on ilmunud üpriski vähe. Paradoksaalsel kombel puuduvadki meie kirjandusmaastikul teosed, mis püüaksid sotsiaalmeedia rolli tänapäevases kontekstis mõtestada. Materjali puudust ei peaks ju olema, sest Eesti on maailmas tuntud kui eesrindlik e-riik ning interneti ja sotsiaalmeedia teemad on siin vägagi aktuaalsed. Nagu ka sissejuhatuses sai öeldud, siis reageerib kirjandus ühiskondlikele muutustele palju aeglasemini, nii et Eesti kirjanikud pole veel jõudnud sotsiaalmeediat läbiva teemana käsitleda. Seega tuleb ka töö autoril pöörduda väliskirjanduse poole, kus sotsiaalmeedia temaatika on rohkelt esindatud.

1.3. Interneti ja sotsiaalmeedia kujutamine väliskirjanduses

Keeruline on määrata aega, mil kirjandus hakkas kajastama interneti ja sotsiaalmeediaga seotuid teemasid. Jonathon Sturgeon (2015) toob välja nimistu olulisematest teostes, mis kujundasid internetiromaanide arengut ning järgnev loetelu on kokku pandud tema käsitluse põhjal. 1984. aastal ilmus William Gibsoni esikromaan „Neuromant” (ee 1997), kus autor populariseeris enda varasemalt leiutatud küberruumi ideed, mis on tänapäeval muutunud kõhedakstegevalt tuttavaks (Cumming 2014). Oluline samm internetiteemaliste romaanide osas oli Neal Stephensoni „Lumevaring” (1992, ee 2003), milles kumab samaaegselt läbi nii elevust kui ka kõhedust autori kujutletud tehnoloogiate suhtes. Stephenson tegeles ka ise StartUp programmide ja programmeerimisega ning oli sellepärast arvutientusiastide hulgas rohkem eelistatud kirjanik kui Gibson. (McClellan 1999) Sealt edasi on tähtsaks kujunenud Vernor Vinge'i „Leek sügaviku kohal” (1993, ee 2010), Douglas Couplandi „Microserfs” (1995) ja Carl Steadmani „Two Solitudes” (1995).

Millenniumivahetusel muutusid populaarseks identiteeti puudutavad teemad, arvatavasti inimeste *online* ja *offline* maailmade eralduse tõttu. Sylvia Brownriggi „The Metaphysical Touch” (1998) on väidetavalt esimene *online*-kohtingu romaan. Jeanette Wintersoni „The Powerbook” (2000) teemaks on ebaselged identiteedid ja soota karakterid. Siiski võib aastatuhande vahetuse kõige paremaks internetiteemaliseks romaaniks lugeda Neal Stephensoni „Cryptonomicon” (1999), kus autor spekulatsioonide üles ehitab internetipanganduse tõusu ja krüptorahade arengu üle.

Pärast millenniumi tekitas interneti lai pealetung internetiteemaliste romaanide põua, kuid mõned teosed siiski ilmusid. Lauren Myracle'i „ttyp” (2004) on esimene raamat, mis on kirjutatud otseste sõnumite kujul. Denis Cooperi „The Sluts” (2005) käsitleb anonüümsuse ja virtuaalse lõhe abil tekkinud seksuaalseid fantaasiaid. Perioodi kuulub ka Hari Kunzru „Transmission” (2005), kus India programmeerija ühendab Silicon Valley Indiaga. Seejärel hakati romaanides suurema agressiivsusega kombineerima interneti tehnilikke vorme klassikaliste kirjanduskujunditega. Näiteks David Llewellyni ühte päeva kirjeldav romaan „Eleven” (2007) kombineerib e-maili kiriromaanide tavalise

ajakulgemisega. Juan Goytisolo „Exiled from Almost Everywhere” (2008) kujutas elu pärast surma kui digitaalselt põrgut.

Sotsiaalmeediat selle praegusel kujul hakkas kirjandus kujutama alles käesoleval kümnendil. Gary Shteyngarti romaanis „Super Sad True Love Story” (2010) on infoajastu täie võimsuse juures, sest kõik töötavad kas meedias või krediidifirmades. Ka raamatu struktuur on üles ehitatud nii, et lugeja rööprähkleb samal ajal nii kirjanduse, sotsiaalmeedia ja iPadi vahel. (Cox 2011) Dave Eggersi „Ringiga” samal aastal tuli välja ka Thomas Pynchon'i „Bleeding Edge” (2013) ning mõlema autori teosed on väidetavalt esimesed, kus interneti temaatikat käsitletakse oma mahu poolest laiaulatuslikult kõrgkirjandusliku teemana.

Lugejaportaali GoodRead'is saadud otsingute tulemuste põhjal valmis nimistu, kus on välja toodud peamised sotsiaalmeedia teemad, mida kirjanduses kujutatakse:

- Identiteedivargus (Lottie Moggach „Kiss me First”, 2013; Ruth Baron „Defriended”, 2013; Anna Davies „Identity Theft”, 2013; Joshua Ferris „To Rise Again at a Decent Hour”, 2014);
- Soov sotsiaalmeediast eemale pääseda (Lindsey Leavitt „Going Vintage”, 2013; A. V. Geiger „Follow me back”, 2017);
- Sotsiaalmeedia platvormi löksu langemine (Jeanne Ryan „Nerve”, 2012; Joelle Charbonneau „Need”, 2015);
- Küberkiusamine (Rachel Vail „Unfriended”, 2014; Sarah Darer Liftman „Backlash”, 2015);
- Andmete lekitamine (Jennifer Brown „Thousand Words”, 2013; Sarah Ockler „#scandal”, 2014; Jillian Blake, Tara Sands „Antisocial”, 2017; Corrie Wang „The Takedown”, 2017);
- Sõbrussuhted sotsiaalmeedias (Sarrah Manning „Adorkable”, 2012; Janet Gurtler „#16thingsithoughtweretrue”, 2014);
- Sotsiaalmeedia kasutamisest tingitud põlvkondade vaheline konflikt (Gwendolyn Heasley „Don't Call Me Baby”, 2014; Jarett Kobek „I Hate the Internet”, 2016);
- Sotsiaalmeediast mõjutatud elulugu (Jay Asher, Carolyn Mackler „The Future of Us”, 2011; Liz Fenton „The Status of All Things”, 2015);

- Sotsiaalmeedia tulevikus (Lauren Miller „Free to Fall”, 2014);
- Sotsiaalmeedia kasutamine kadunud inimese leidmiseks (Holly Brown „Don't Try to Find Me”, 2014).

Otsingu tulemusena selgus, et peamiselt kuuluvad mainitud teosed noortekirjanduse (*young adult literature*) hulka, kuid valdavad žanrid olid ka nüüdis-, armastus- ja müsteeriumkirjandus. Kuna noored on sotsiaalmeediaga tihedamalt seotud, siis seda peegeldavad ka nende kirjutatud romaanid, kus enamjaolt keskendutakse teismeliste omavahelistele probleemidele, mida sotsiaalmeedia kaudu kas võimendatakse või püütakse lahendada. Sotsiaalmeediateemalisi teoseid tuleb iga aastaga juurde ning kuna vähemalt noorte seas on tegemist populaarse temaatikaga, siis ei ole ülaltoodud nimistu kindlasti täielik. Dave Eggersi „Ring” sobib sotsiaalmeedia kontekstis analüüsimiseks sellepärast, et romaanis on tähtsal kohal kõik nimistus mainitud teemad ehk teos peegeldab sotsiaalmeedia pea igat külge.

1.4. Dave Eggersi romaan „Ring”

Dave Eggers (snd. 12. märts 1970) on Ameerika kirjanik, kes sai tuntuks ulmesugemetega memuaarteosega „A Heartbreaking Work of Staggering Genius” (2002). Memuaarid jutustavad loo perioodist, mil 21-aastane Eggers kaotas mõlemad vanemad ja pidi kooli pooleli jätma, et kasvatada kaheksa-aastast venda. Esikteos kiideti heaks ning see oli üks Pulitzeri auhinna nominentidest. (Albert 2018, vt Dave Eggers 2018) Eggersi sulest on ilmunud üksteist romaani: „A Heartbreaking Work of Staggering Genius” (2000), „You Shall Know Our Velocity!” (2002), „How We Are Hungry” (2005), „What Is the What” (2006), „Zeitoun” (2008), „The Wild Things” (2009), „A Hologram for the King” (2012), „The Circle” (2013, ee „Ring” 2015), „Your Fathers, Where Are They? And the Prophets, Do They Live Forever?”(2014), „Heroes of the Frontier” (2016) ja „The Monk of Mokha” (2018).

„Ring” (Eggers 2015) puhul on tegu lähitulevikulise düstooiaga, kuid olenevalt lugejast võib romaani võtta ka kui utoopiat (Tomberg 2015) või kriitilist düstoopiat (Pern 2015). Erinevaid lähenemisviise põhjustabki see, et peategelane Mae läheb

kriitiliselt analüüsimata Ringi poolt pakutavaga kaasa, uskudes terve raamatu vältel siiralt meediakorporatsiooni tulevikku ning lõpuks võõrandub ta iseendast, et muutuda Ringi osaks (vt Tomberg 2015; Pern 2015). Kriitikud võtsid romaani enamjaolt positiivselt vastu, kiites teksti soravust, huumoritaset ja huvitavat lõpplahendust. Siiski on teosele ette heidetud karakterite pinnapealsust ja ebaveenvust; metafooride ja mõtete üleseletamist; liigset skeptilisust ja traditsioonides kinni olemist. (Docx 2013; Linklater 2013; Ullman 2013) Samas iseloomustab see negatiivne kriitika tänapäevast sotsiaalmeedia maastiku vägagi täpselt, kus inimesed sulanduvad ühtsesse massi, informatsiooni seletatakse pidevalt üle ja kõige uuega minnakse ilma kriitiliselt mõtlemata kaasa. Seega ei loo Eggers mitte kirjanduslikult silmapaistvaid karaktereid ja süžee käiku, vaid kujutab sotsiaalmeedia reaalsust täpselt sellisena nagu see on. „Ringist” ilmus ka 2017. aastal film, mille peaosades mängivad Emma Watson ja Tom Hanks (Ponsoldt 2017).

Romaan „Ring” (Eggers 2015) räägib suurest ja kõikjale ulatuvast samanimelisest meediakorporatsioonist. Ühelt poolt on tegu sotsiaalmeedia platvormiga, umbes taolisega, mida tänapäeva inimene tunneb Facebooki, Twitteri ja Google nime all – Ring on aga need kõik kontode ühildamise kaudu enda alla neelanud. Ringi kasutajaid kutsutakse ringlasteks ning nad suhtlevad omavahel TõeliseSina programmi kaudu. Teisalt on Ring organisatsioon, mille linnakus asuvad erinevad asutused, bürood, teaduskeskused ja magalad. Ringi juhivad „Kolm Tarka” – Ty Gospodinov, Eamon Bailey ja Tom Stenton. Ty on Ringi alusepanija, kes ilmutab end lugejale terve raamatu vältel vaid paar korda. Bailey on ringlaste lemmik, kes usub tõsimeeli positiivsesse tulevikku, mida Ring loob kõigi kasutajate hüvanguks. Stentoni sooviks on omada mõjuvõimu inimeste ja nende identiteetide üle. Ringi eesmärk on sulguda ehk lõplikult valmida, mis tähendab, et organisatsioonil on ligipääs kõigi kasutajate andmetele ning neid saab igal ajal jälgida. Sellega seoses väheneb küll kuritegevus, kuid suureneb Ringi mõjuvõim, sest kasutajaid saab valesti käitumise puhul sanktsioneerida ning samal ajal nende andmeid kommertspõhimõtetel kasutada. Ringi sulgumise saavutamiseks võetakse iga nädal tööle uusi helgeid päid, kes aitavad asutuse valmimisele kaasa.

Peategelane Mae Holland saab Ringi tööle tänu oma sõbranna Anniele. Kõigepealt alustab Mae tööd klienditoes, kuid mida rohkem ta Ringile pühendub, seda kõrgemale ta karjääriredelil tõuseb. Alguses tekivad Mael probleemid juhtkonnaga, sest ta ei haaku firma sisekultuuriga, ei suhtle ega kommenteeri Ringi sotsiaalmeedia platvormil ning ei anna oma käikudest teistele ringlastele teada. Sellepärast satub ta tihti oma esmaste ülemuste jutule, kes suunavad naise käitumist Ringile kasulikumas suunas. Seda tehakse muidugi kõigi ringlasega, sest organisatsiooni maine loovad ikkagi töötajad ja ajapikku hakatakse juhtkonna tegevusse kui normaalsusesse suhtuma.

Romaani alguses sõbruneb Mae keerulise minevikuga Francisega, kes on kasvanud üles erinevates kasuperedes ning kelle õed mõrvati julmalt. Sellepärast tegeleb Francis LapseJälgija projektiga, kus lapsed muudetakse luu sisse paigaldatud kiibi abil jälgitavaks. Mae ja Francise suhted muutuvad keeruliseks, kuna mees filmib nende vahel toimuvat intiimset tegevust ning paljastab ringlastele andmeid Mae kohta. Mõne aja pärast ristuvad Mae teed salapärase mehe Kaldeniga ning nende vahel tärkavad tunded. Kalden ilmutab end Maele eriskummalistel aegadel ning nende kohtumised on alati lühikesed ja kentsakad. Mõistatuslikuks muudab asja see, et kuigi Ring jälgib kõiki töötajaid, on Kaldeni kohta pea võimatu mingisugust informatsiooni leida.

Peale tööalaste suhete on Maele tähtis ka perekond ning ta proovib igal võimalusel aidata oma hulgiskleroosi põdevat isa. Ring võimaldab Mae vanematele tervisekindlustuse, tingimusel, et nende majja paigaldatakse turvakaamerad ning isa peab oma haiguslugu jagama teiste ringlastega. Mae vanemad ei suuda seda koormust taluda ning koos Mae endise peigmehe Merceriga eemaldatakse turvakaamerad. Mercer on meediakorporatsiooni Ring üks vastastest, mistõttu loobub ta kõikidest tehnoloogilistest lahendustest ning kolib tsivilisatsioonist eemale. Kuna Mae pooldab tuliselt Ringi tegevust, siis tekivad Mae, Merceri ning vanemate vahel pinged, mille tulemusena nende suhted jahtuvad.

Peale seda, kui Mae läheb salaja ilma päästevestita kajakiga sõitma ning üks Ringi väljatöötatud Visioni kaamera tema teo salvestab, lubab Mae muutuda läbipaistvaks ehk loobub salatsemisest ja privaatselt elust. Keti küljes rippuv väike kaamera on Mael terve päev kaelas, mis jäädvustab iga tema tegevuse ja kõik, kellega ta kohtub.

Peategelane muutub omamoodi maskotiks, sest juhtkond suunab Maed osalema erinevatel sündmustel ning tutvustama ringlastele linnakut. Selle tulemusena saab Mae palju jälgijaid, kuid tema varasemad sõbrad tõmbuvad tähelepanu kartes eemale. Ka Annie jääb oma muredega üksi ja langeb suure töökoormuse tõttu koomasse. Lõpuks tuleb välja, et salapärase Kaldeni puhul on tegemist Ty'ga ning ta soovib korraldada Ringi vastast ülestõusu. Mae on aga omandanud juhtkonna soosiku staatuse ning seetõttu jääb ta organisatsiooni poolt loodud illusioonile kindlaks.

Dave Eggersi kirjutamisstiil on noorteromaanilik ehk tekst on kergesti loetav, kasutatud ei ole luulelist kirjeldust, laused on lühemapoolsed ning kirjutatud tänapäeva kõnekeeles. Tegelasi kirjeldatakse tavaliselt vaid paari tunnuse kaudu, näiteks mainides nende pikkust ja juuste värvi. Sellest hoolimata on Eggersi teksti lugemine väsitav, nagu väsitab ka sotsiaalmeedia tarbimine, sest korraga paisatakse välja suur kogus informatsiooni. See kõik on muidugi iseloomulik tänapäevasele sotsiaalmeedia kasutusele, kus tähtsust omab informatsiooni kiire edasiandmine minimaalses mahus.

Romaan kujutab väga tabavalt tänapäeva maailmas valitsevat olukorda, kus sotsiaalmeedia ja reaalne elu on omavahel läbipõimunud. Ühelt poolt näitab teos indiviidide sõltumist sotsiaalmeediast, kuid teisalt sunnib organisatsioon oma huvidest lähtuvalt tegelasi sotsiaalmeediat rohkem kasutama. Selle tulemusena muutuvad ka tegelastevahelised suhted nii põlvkondadevahelise erinevuse tõttu kui ka seoses ajaga kaasaskäimisega. Muidugi tekitab sotsiaalmeedias osalemine ja mitteosalemine erinevaid konflikte, mis väljenduvad nii psüühilisel kui ka füüsilisel tasandil. Järgmises peatükis analüüsitaksegi sotsiaalmeediat puudutavatele mõistetele toetudes erinevaid aspekte, mis mõjutavad romaani „Ring” tegelasi.

2. Sotsiaalmeedia mõjud

Sotsiaalmeediast rääkides tekib paratamatult küsimus sellega seotud mõjude kohta. Kõuts ja Seppel (2012: 40-41) kirjutavad, et isegi tänapäeval ei ole meediateadlased jõudnud meedia mõjude osas ühisele arvamusele, mis sest, et meedia mõju-uuringuid on tehtud palju. Olukord on kummaline seetõttu, et massikommunikatsiooni uurides eeldatakse meedia poolset mõju inimestele ning on teada, et meedia mõjutab indiviidide igapäevast käitumist kasvõi väikeste pisidetailide osas. Näiteks vaadatakse enne välja minekut ilmateadet või käiakse meedias reklaamitud filmi vaatamas. (McQuail 2003: 373) Meedia mõju üksikisikule on pidev, kuid üldise mõjupildi nägemine pole nii kerge, sest mõju vormid on väga erinevad ning meedia on harva ainuke mõjutegur (samas). McQuaili poolt käsitletud massikommunikatsiooni teooria iseloomustab pigem televiisori ja raadio vahendatud mõjusid, samas kehtivad eelöeldud põhiteesid ka sotsiaalmeedia kohta.

Eelnevast järeldades tuleb välja, et reaalses elus on meedia mõjusid keeruline analüüsida ning nende kohta üldistusi teha. Samas annab raamat kirja pandud teksti kujul ette kindla raamistiku, mille raames saab analüüsi teostada. Dave Eggersi „Ringi” puhul on tegelastele suunatud sotsiaalmeedia mõjusid mõnevõrra kergem hinnata, sest autor loob tegelased ja nende mõttemaailma ehk lugejale/ uurijale jääb nende mõtete lahtiarutamise töö. Näiteks saab kogu raamatu vältel jälgida peategelase toimetulekut tohutu infohulgaga; kuidas tema vaimne ja füüsiline tervis selle tõttu kannatab; kuidas tema meediakasutust mõjutavad erinevad tegelased ja millise järelduse ta sellest kõigest raamatu lõpuks teeb. Kirjanduse rolliks on osutada erinevatele ühiskonnas leiduvatele probleemidele ning neid sügavuti kujutada. Seega kui reaalses elus tekitab mõjude uurimine teatavaid takistusi, siis raamatu puhul tulevad mõjud selgemalt esile.

Tänapäeva meediumite puhul on olulisemaks muutunud auditooriumi aktiivsus, kus tähtsad on vastuvõtja ootused ja tagasiside, teisalt loob ja muudab vastuvõtja ka ise sõnumeid (Kõuts, Seppel 2012: 18). Erinevalt varasemast on auditoorium killustunud ehk ühe kanali mõjuväli puudutab ainult väikest osa auditooriumist (samas). Siiski auditooriumi killustumine (samas) ja kasutajapoolse sisu loomine ei tähenda, et küsimus kontrolli ja mõju üle oleks kadunud (Langlois 2012: 93). Vastupidi, meediamaastikul on domineerima hakanud suured meediakorporatsioonid, kelle eesmärgiks on kasutajasisuga tulu teenida. Sellega seoses tekivad küsimused privaatsuse kontrolli ja informatsiooni vaba levimise kohta. (Samas) Inimesed võivad küll end vabalt väljendada, kuid nad teevad seda erinevate platvormide kaudu (samas), näiteks Facebooki igakuine kasutajaskond on üle kahe miljardi inimese (Statista 2018a). Nii et kui kasutajad tahavad oma häält rohkem kuuldavaks teha, tuleb neil koonduda ikkagi ühele platvormile, mis siis omakorda saab neile kõige suuremat mõju avaldada.

Sama süsteem kehtib ka Dave Eggersi teoses „Ring”, kuid kui varasemalt domineeris sotsiaalmeedias mitu hiidplatvormi, siis nüüd on Ring need kõik ühendanud. Kuna suurem osa kasutajaskonnast on kogunenud Ringi platvormile, siis peavad väiksemad platvormid Ringiga liituma, et nende teenused jõuaksid kasutajateni. Mida suuremaks Ring kasvab, seda suuremat mõju ta saab ka kasutajatele avaldada, sest kaovad ära teised alternatiivsed allikad. Lõpptulemusena on terve sotsiaalmeedia vaid üks suur platvorm, millel on omad huvid kasutajate suhtes.

Käesolev analüütiline peatükk uuribki, kuidas sotsiaalmeedia platvorm Ring oma kasutajaid mõjutab ja milliseid vahendeid selleks kasutatakse. Mõjude väljajoonistumiseks on esitatud sotsiaalmeediat puudutavad mõisted, mida vaadatakse teose kontekstis. Esimeses alapeatükis vaadatakse, millised muutused leiavad aset tavapärasel reaalses maailmas, kui selle toimimist hakkab mõjutama sotsiaalmeedia kasutamine. Alapeatükis 2.2 süüvitakse sotsiaalmeedia poolt mõjutatud tegelaste omavahelistesse suhetesse. Viimane alapeatükk aga näitab, millised konfliktid võivad tegelaste ja ühiskonna vahel tekkida, kui sotsiaalmeedia imbub liialt reaalsesse ellu.

2.1. Ring kui sotsiaalmeediast läbistatud tegelikkuse looja

2.1.1. Läbipaistvus

Sotsiaalmeediavõrgustike populaarsuse tõusuga on raske ette kujutada meediast puutumata jäänud keskkondi ning elu ilma internetiühenduseeta. Tehnoloogiad on reaalse eluga nii sulandunud ja muutunud osaks igapäevasest rutiinist, mistõttu peaks ka tehnoloogiate ja indiviide suhet analüüsima koosmõjust lähtudes, mitte neid eraldades. (Beer 2008: 521) Ühtesulamise tõttu kaob ära piir *online* ja *offline* elude vahel, sest peale sotsiaalvõrgustike on ka erinevad tehnoloogilised vidinad (nt mobiiltelefon) ja rakendused (nt GPS) muutunud päriselu tähtsateks osadeks (Beer 2008: 521; Hayles 2006). Sotsiaalmeedia imbub Dave Eggersi „Ringis” samuti aina rohkem reaalsesse ellu erinevate tehnoloogiliste lahenduste kaudu.

Ringis tuleb selgelt esile, kuidas kasutajad on kogu aeg võrgus, isegi kui nad seda ühendust ise ei teadvusta. Kõigepealt peab iga Ringi töötaja konto pidevalt sees olema, et vajadusel oleks võimalik temaga kiiresti ühendust võtta ning ta oleks kursis nii linnakus kui ka maailmas toimuvaga (Eggers 2015: 75, edaspidi R). Siin kaob ära piir *offline* ja *online* maailmade vahel, sest isegi füüsiliselt internetist eemal olles, on pidev valmisolek näiteks kõnedele või sõnumitele vastata. Samamoodi kaardistatakse isikukaardi jälgimise abil iga ringlase asukoht ja töötajad saavad RingiOtsingu kaudu vaadata, kus keegi parasjagu viibib (R: 75). Isikukaart salvestab ringlaste asukoha ilma, et nad peaksid ise midagi tegema. Töötajatele võib tunduda, et nad on võrgustikust eemal, kuid samal ajal ollakse ikkagi sellega seotud. Tehnoloogia on imunud ringlaste igapäeva ellu nii, et see saadab igat rutiinset tegevust.

Tehnoloogia arendamisega tegelev Ring pakub oma töötajatele aina uusi tehnilisi vidinaid, mis saavad nende elu ja ka keha lahutamatuks osadeks. Iga Ringi töötaja saab ametipostil tõustes endale juurde mõne meediumi (R: 35, 43), mille abil täita uusi tööülesandeid ja olla kontaktis veel rohkemate inimestega. Tehnoloogiat töötatakse välja ka vabade hetkede tarvis, näiteks saavad ringlased peakomplekti kaudu vastata Ringi elu paremaks muutmisele küsimustele (R: 173). Põhimõtteliselt ei olegi Ringis ühtegi hetke ilma tehnoloogiata, sest ka töötajate kehas olev kiip saadab käepaelale reaalses terviseandmeid (R: 118–119). Kui Mae muutub läbipaistvaks, siis kaob

offline-maailm täielikult, sest kogu tema tegevus on väikese kaamera abil ülekantud veebi, mida jälgijad saavad reaalsajas kommenteerida (R: 231, 234). Samas jääb Maele paar tegevust, kus tehnoloogia võimaldab näilist privaatsust. Näiteks magama minnes on lubatud kaamera kaelast ära võtta, kuid sageli ei pea Mae seda vajalikuks (R: 249). Samuti saab tualetti kasutades kolm minutit ilma helita aega, mida Mae kasutab vestlusteks Anniega (R: 262). Tehnoloogia arendamisega püüeldaksegi Ringis sellepoole, et muuta kasutajate isiklikud andmed avalikuks ehk tehnologiseeritakse nende mõtted peakomplekti, terviseandmed käepaela ja tegevused kaamera abil.

Teisalt tarvitavad kasutajad vabatahtlikult Ringi poolt väljatöötatud tehnoloogiaid, et eksponeerida enda elu tähtsaid sündmusi. Populaarseks kujunevadki piltide ja videote tegemine ning Visionsi kaamera poolt pakutava teenuse kasutamine. Tavaliselt hakkab piltide hulk jõudsalt kasvama uute tehnoloogiliste lahenduste ja sellega seotud paanikate tõttu, kuid praegusel sajandil suurenenud piltide tegemine viitab, et „globaalne ühiskond on sündimas intensiivselt visuaalsena” (Mirzoeff 2016: 6, Tiidenbergi 2017: 81 kaudu). Seda seetõttu, et tänapäeva kapitalistlikus ja võrgustatud maailmas moodustavad pildid tähtsa osa interneti- ja tarbimiskultuurist (Tiidenberg 2017: 81). Ring on samamoodi visuaalne maailm, kus kasutajad jäädvustavad oma eluhetked piltidele ja videotele. Ring organiseerib maailma eri paikadesse ka märkamatud Visionsi kaamerad (R: 51). Seega saavad kasutajad võimaluse viibida reaalsajas neis paikades, kuhu nad arvatavasti kunagi ei satuks. Mõnes mõttes lihtsustatakse ka ajakirjanike tööd, sest nad ei pea ohtlikes kohtades reportaaže tegema, vaid saavad informatsiooni kätte kaamerapilti vaadates (R: 240). Ring muudab selle tehnoloogia kasutajatele nii ahvatlevaks, et nad vabatahtlikult panevad igale poole väikseid kaameraid üles. Kaamerate kaudu saab Ring aga inimesi palju paremini jälgida, eesmärgiga küll võimu kuritarvitamine kaotada, kuid samal ajal enda võimu suurendades.

Kui juba eri paigad on nähtavad, siis tuleb ka inimestel, eriti poliitikutel, läbipaistvaks hakata ja Visionsi kaamerad endale kaela riputada (R: 158–159). Keeldujaid poliitikuks hakatakse süüdistama korruptsioonis ja oma tegevuste varjamises ning läbipaistvad poliitikud pole nõus nendega kohtuma (R: 182–183). Mae hakkab samamoodi läbipaistvaks, kuid samas annab keskus talle kuulari kaudu juhtnööre, kuhu

minna ja mida rääkida, et tema jälgijad saaksid osa Ringi huvitavast elust (R: 232). Vahepeal ka kontrollitakse, kas Maega on kõik korras, kui ta on liiga kauaks ühte kohta seisma jäänud (R: 240). Seega toob läbipaistvus kaasa veel rohkem kohustusi ning aruandmist oma tegemiste kohta.

2.1.2. Kättesaadavus

Sotsiaalmeedia puhul on tähtsal kohal see, et kogu informatsioon oleks kättesaadav ehk avalik. Samas on sotsiaalmeedias palju eriilmelist sisu, mida sageli näeb vaid paar inimest (Tiidenberg 2017: 55). Seda olukorda nimetatakse nähtavuse mõistatuseks, kus tehnoloogia abil jõuab internetti varasemalt peidetud riskantseid teemasid (nt alastipildid), kuid suurem osa sellest sisust ei jõua inimeste teadvusesse (boyd, Marwick 2009). Ringis kehtib põhimõte, et teadmisi tuleb jagada ja mitte midagi ei kustutata, olgu informatsioon nii piinlik kui tahes (R: 156). Kui mingi asi on internetti üles riputatud, siis see ei kuulu enam autorile, vaid kõikidele inimestele. Nii jääbki internetiavarustesse Mae ja Francise vahel aset leidnud intiimne video (R: 156, 180). Samas, kuna päevas laaditakse Ringi keskkonda üle miljardi videoklipi, on suur tõenäosus, et seda konkreetset klippi ei näe mitte keegi (R: 180). Nii et kuigi informatsioon on avalik, siis seda tihti ei märgata.

Samas internet nõuab, et inimesed märkaksid ja seisaksid silmitsi enda ümber toimuvaga (boyd, Marwick 2009). Tihti aga süüdistatakse internetti kergekäeliselt neis probleemides (nt kiusamine), mida inimesed ise ignoreerivad või ei suuda lahendada (samas). Ka Mae on esialgu Ringi peale pahane, et videoklipi ära ei kustutata ning arvab, et kõik tegevused ei peaks olema avalikkusele kättesaadavad. Hiljem selgitab Ringi üks juhtidest Bailey, et kui kõik oleks avalik, siis saaksid inimesed aru, et mingid tegevused on normaalsed, samas kui teisi tegevusi poleks mõistlik enam harrastada (R: 218). Seega saab avalik olles muuta oma käitumist paremuse suunas ning ka vastutada oma tegevuste eest (R: 184, 219, 246). Tees kehtib ka poliitikute kohta, kes peavad ajama oma tegemisi avalikult, sest muidu saavad nad rahva pahameeletormi osaliseks (R: 160). Samas peab ka Ring olema eeskujuks ning seepärast paigutatakse linnakusse kaamerad ning osad töötajad muutuvad läbipaistvateks, et inimesed saaksid kursis olla organisatsioonis toimuvaga (R: 233). Mitte ainult juhtpositsioonidel olevad inimesed ei

pea oma tegevusi avalikustama, vaid ka tavakodanikel lasub kohustus oma tegude eest vastutada. Ring arvab, et demokraatlikus ühiskonnas ei tohiks inimesed karta oma arvamuse eest seista, sellepärast on ka kõik hääletustulemused avalikud (R: 309). Nii et informatsiooni avalikkus ning inimeste jälgimine suunab ringlasi rohkem oma käitumist analüüsima ning ka märkama ühiskonnas esinevaid probleeme.

Mingis mõttes on see tõsi, et kui midagi enda kohta avalikustada ja see saab sotsiaalmeedias negatiivse poolehoiu osaliseks, siis tavaliselt tõmbuvad inimesed tagasi ja positiivse poolehoiu korral on efekt vastupidine. Samas kui kõik informatsioon on avalik, siis võtab see võimaluse alustada otsast peale. Sotsiaalmeediasse imbunud negatiivse mainega tegevustest võib kujuneda taak, mis hakkab isikut saatma ka realses elus, sest mõlemad keskkonnad on üksteisega läbipõiminud. Nii juhtub Anniega, kes osaleb TäisMineviku programmis, kus kaardistatakse inimese minevik, uurides vanu fotosid ja videoid näotuvastustarkvaraga (R: 261). Annie saab teada oma esivanemate jõhkra mineviku kohta ja kuna see info on üks osa tema isikust ja ajaloost, tuleb tal õppida oma esivanemate pattudega elama (R: 319). Informatsiooni avalikkuse tõttu hakatakse sotsiaalmeedias Annie kohta aga hinnanguid tegema ning tekkinud stressi tulemusena ei pea tema füüsiline keha enam vastu. Samas saab siinkohal välja tuua tänapäevase kõnekäänu „mis kord on internetis, jääb sinna igaveseks”. Tänapäeva ühiskonnas pakub Google kasutajatele võimalust küll enda kohta käivat informatsiooni mitte kuvada, ent see ei kustuta teavet ülemaailmsest veebist, nii et isegi kõik varjatud informatsioon on veebis kättesaadav. Ühiskond liigubki aina enam selle poole, et informatsioon oleks avalik, Ringi juht Bailey ütleb lihtsalt selle välja, mis tegelikult on juba normaalsuseks muutumas.

2.1.3. Normid ja väärtused

Juba McQuail (2003: 58) kirjutas, et meedia määrab suuresti selle, kuidas me oma ühiskonda näeme ja mida selle juures normaalseks peame. Meedia kaudu levivadki erinevad normid ja standardid ning see kaldub üle võtma tavapäraste väärtuste ja ideede allikad (nt kool, perekond, religioon, kaaslased). Indiviidid sõltuvadki suures osas meedia vormitud maailmapildist isegi siis, kui on võimalus luua omaenda pilt reaalsusest. (Samas) Sotsiaalmeedia hakkab ka „Ringis” domineerima inimeste

igapäevategevuste üle. Mae istub söömise ajal tavapäraselt sotsiaalmeedias (R: 115, 194) ning ka enne magamajäämist külastab Ringi keskkonda (R: 104). Samamoodi on vaba aeg sisustatud konto taseme tõstmiseks (R: 147–148) või küsimustikele vastamiseks (R: 175). Siit järeldub, et sotsiaalmeedia muutub normaalseks ja iseenesestmõistetavaks viisiks, kuidas oma vaba aega sisustada. Mae võtab omaks arvamuse, et pidevalt tuleb sotsiaalmeedias viibida, seega ei pööra ta tähelepanu kvaliteetajale, mida ta saaks näiteks oma vanematega veeta. Nii et sotsiaalmeedia on vorminud uued väärtused, mille tõttu on moondunud ka varasemad perekondlikud väärtused.

Samuti on normaalsuseks saanud oma elu eksponeerimine läbi sotsiaalmeedia. Ringis on poolkohustuslik käia erinevatel linnaku poolt korraldatud üritustel ning kohalkäik vastavalt jäädvustada (R: 135, 165). Samamoodi tuleb talletada eraelulised sündmused, et need tuua inimesteni, kes ise ei saa mingil põhjusel sündmusel osaleda. Lõpuks ei käi Mae enam reisimas, sest tema reisihimu saab rahuldatud teiste inimeste reisipilte vaadates (R: 198). Seega kui varasemalt omas tähtsust isiklike kogemuste omandamine, siis nüüdsest on raamatutegelastel normaalsuseks muutunud teiste kasutajate vahendatud kogemused. Samamoodi ka ise mõnele üritusele sattudes läheb kogu tähelepanu selle peale, et seda täisväärtuslikult sotsiaalmeedias esitleda ja selle kohta samal ajal kommentaare kirjutada. Ringi juhtkonna ja sotsiaalmeedia poolt seatud normid kujundavad tegelaste maailmapilti, nii et nende reaalsuseks muutubki vaid Ringi poolt kujutatud maailm.

Nagu ka päriselus, on igal sotsiaalmeedia platvormil olemas omad normid ja väärtused. Inimesed, kes tahavad liituda mingi kommuuniga, peavad õppima ära seal valitsevad normid, mis on olulised kasutajate koostoimimise seisukohalt (Martey, Stromer-Galley 2007: 318). Uusi Ringi töölisi hakatakse varakult trennima, et nad kohaneksid platvormi normidega ja saaksid seejärel olla eeskujuks teistele kasutajatele. Iga väikese eksimuse korral kutsutakse juhtkonnaga kohtumisele ning seletatakse detailselt lahti probleemi olemus ja võimalik lahendus. Ringi kogukonna üheks normiks kujuneb, et kõik informatsioon peab olema kättesaadav ja avalik (R: 51) ehk kasutajad ei tohi mitte midagi varjata. Seega heidetakse Maele ette, kui ta veedab nädalavahetuse

vanemate juures ega kirjuta sellest sotsiaalmeedia platvormil (R: 134–145). Mael tuleb organisatsiooni poolt seatud norme aktsepteerida, sest vastasel juhul võivad kaasneda sanktsioonid.

Platvormidel on „konkreetsed normatiivsed lubavused, mis vormivad ja suunavad nii seda, millised normid omaks võetakse, kui ka seda, kuidas nende täitmist sanktsioneeritakse” (Tiidenberg 2017: 279). Sotsiaalmeedias avaldatud informatsioon peab kujutama organisatsiooni Ring poolt seatud norme positiivses valguses ning kõik teistmoodi arvajad sanktsioneeritakse. Kuna internetis olevat informatsiooni saab pidevalt muuta, siis ei ole sellel ka ühtegi lõplikku versiooni ehk informatsioon on ebapüsiv (Bawden, Robinson 2009: 186). Kui Ringi töötaja Annie postitab oma kontole kahtluse „kas me ikka peaksime kõike teadma”, siis mõne aja pärast muudetakse tema sõnumi sisu Ringi platvormile sobivaks „Me ei peaks kõik teadma – kui meil pole korralikku salvestusvõimalust. Miski ei tohi kaotsi minna!” (R 324). Selle näite puhul sanktsioneeriti Annet nii, et tema algne postituse mõte muudeti totaalselt teistsuguseks. Samamoodi sanktsioneeritakse ka poliitikuid, kes on meediakorporatsiooni vastased. Näiteks leitakse nende arvutitest kahtlast materjali, mis tegelikult on Ringi häkkerite poolt sinna paigutatud (R: 158, 182). Seega kujundab Ring need normid, mida kasutajad õpivad ajapikku täitma, mis seejärel saavad nende elu osaks ja mida ignoreerides kaasnevad sanktsioonid.

2.1.4. Algoritmid ja kommertspõhimõtted

Sotsiaalmeedia tegelikkust aitavad konstrueerida algoritmid. Algoritmide kaudu selekteeritakse välja informatsioon, mis tundub olevat kasutajale kõige asjakohasem (Gillespie 2014: 167). Niimoodi saab kergemini massiivsetes otsingumootorites orienteeruda, kuid samal ajal kaardistatakse kasutaja eelistused ning hakatakse pakkuma sellega kooskõlas olevat sisu (samas). Ringi sotsiaalmeedia platvorm mitte ainult ei soovita kasutajatele teatud lehti, vaid algoritmid määravad kasutajad töödeldud informatsiooni alusel erinevatesse gruppidesse, näiteks Mae lisatakse portugali huviliste gruppi seetõttu, et algoritmid töötlesid pilveruumi lisatud ammuseid Portugali reisipilte (R: 86). Gruppi kuulumine kohustab muidugi ka üritustest osa võtma, nii et Mae

põhjustab pahameelt, kui ta kutset ignoreerib. Samas kadus kutse massiivse infotulva alla ära, sest see ei tõusnud infovoos piisavalt olulisele kohale (R: 82–84).

Sotsiaalvõrgustikes tõusevad esile näiteks teatud sõbrad või populaarsed teemad, mille vastu kasutaja peaks rohkem huvi tundma, samal ajal kui muu informatsioon jääb tagaplaanile (Gillespie 2014: 167). Kogu ringlaste informatsioon on tähtis ning kasutajad on kohustatud kõik teated läbi lugema, et midagi kaotsi ei läheks. Ka juhtkond teeb Maele vastava märkuse, et oluline on sotsiaalmeedias toimuvaga kursis olla (R: 135). Samas kõik Ringist väljapoole jääv informatsioon taandub või jõuab kasutajateni Ringi poolt vahendatuna.

Sotsiaalmeedias valitsevat info üleküllust korrastavad algoritmid loovad lõpuks filtrimulli ehk kasutajatele soovitatakse vaid seda sisu, mis on kooskõlas tema varasemate otsingute ja põhimõtetega (Ley 2015). Kõik teistsugune informatsioon jääb aga tagaplaanile, näiteks teisitimõtlejaid hakatakse ignoreerima (Mae ignoreeris Mercerit), tehakse maatasa (poliitikuid süüdistati tegudes, mida nad polnud teinud) või eemaldatakse ringkonnast (Kaldeni kõrvalejätmine). Filtrimullist võib tekkida edasi kajakamber, kus kinnistes kogukondades hakkab peegelduma sama arvamus ning seetõttu tekib mulje, et kõik arvavad samamoodi (Vaarik 2014: 51). Ringi kasutajad on enamuses Ringi tegevuse ja kasutajaskonna osas positiivselt meelestatud. Sellepärast oli ka Mae väga üllatunud, kui sai teada, et 3% ringlastest teda ei austanud (R: 302). Nende 3% arvamus lihtsalt ei jõudnud suurema kogukonna teadvusesse ning seetõttu tekkis arusaam, et alternatiivseid seisukohti ei eksisteerigi.

Andmebaasidesse salvestatakse algoritmide abil kõik kasutajate tegevused (sisselogimised, lehekülgede vaatamised) ehk iga klikk jätab digitaalsesse maailma jälje (Gillespie 2014: 170). Kõige suuremal määral on see oluline reklaamiandjate jaoks, nii et ka Ring töötleb kasutajate informatsiooni, et seda rahaks teha (R: 104). Kuna kogu kasutajate informatsioon on Ringi andmebaasides olemas, töötatakse välja Programm Luv, kus tavainimesed saavad oma kohtingupartnerite kohta informatsiooni otsida. Programmi esmatutvustamisel soovib Francis kokku panna internetis ringleva informatsiooni alusel Mae profiili. Mae on alguses pahane, et kõik ringlased said osa tema delikaatsest informatsioonist allergiate ja huvide kohta, kuigi lõpuks mõistis ta ka

ise, et kogu informatsioon põhineb tema enese otsingute põhjal. (R: 93–97) Lõpuks Maed ei häirigi, et algoritmid informatsiooni salvestavad ja töötlevad. Telefonivestluste salvestamisest saadud hääle abil loodi identne Mae häälenäidis ning teda isegi ei huvitanud, et kõik ta telefonivestlused on salvestatud (R: 176). Mae võttis kogu selle informatsiooni omaks, mida algoritmide kaudu välja töödeldi ning lõpuks reklaamiandjatele maha müüdi.

Sotsiaalmeediavõrgustikud töötavad kommertsühiskonnas ning kõige rohkem tuleks sellele tähelepanu pöörata nende platvormide puhul, mis on tasuta ligipääsuga nagu näiteks Facebook (Beer 2008: 523) või Ring. Algoritmid ja ka töötajad aitavad täide viia Ringi erahuve. Näiteks kasutajaid jälgitakse algoritmide ja kaamerate abil (R: 51, 54–55), et koguda andmeid reklaamiagentuuride jaoks (R: 188). Ring tahab muuta konto kõigile kasutajatele kohustuslikuks, et kõik valdkonnad oleksid sellega kaetud (R: 291). Sel viisil saab Ring kindlustada enda positsiooni ühiskonnas, kuna ta omab kogu informatsiooni indiviidide kohta, mida saab reklaamiandjatele maha müüa. Seega muutub ühiskond üha kommertslikumaks ja vormib ümber ka inimestevahelised suhted.

2.2. Sotsiaalmeedia tegelastevaheliste suhete vormijana

2.2.1. Arvamusliidrid

Sotsiaalmeedia üks oluline osa on suhtlemine ning suhtlusteemasid aitavad luua arvamusliidrid. Katz ja Lazarsfeld (1955: 128) kirjutavad, et arvamusliidrid ei sarnane traditsiooniliselt kujutatud võimulolijatega, vaid igas grupis on omad arvamusliidrid. Arvamusliidrid ei ole eraldiseisev grupp, vaid üks lahutamatu osa tavalisest igapäevasest suhtlemisest, näiteks naisele abikaasa või töölisele teine töötaja. Katz ja Lazarsfeld tõid välja ka kommunikatsiooni kaheastmelise leviku mudeli, mille kohaselt meediumite kaudu jõuavad teated arvamusliidriteni ja sealt edasi vähem aktiivsete kodanikeni. (Samas) Ringi siseselt on kõige olulisemateks arvamusliidriteks Neljakümne Kamp, mis koosneb mõjukamatest Ringi töötajatest. Nemad on mõnes mõttes ka meediumiks, sest ühiselt hallatakse seda informatsiooni, mis Ringi sotsiaalmeedia platvormile peamiselt reklaamiandjate kaudu sisse jookseb (R: 188). Seal olevat informatsiooni aitavad välja selekteerida teine grupp arvamusliidreid,

kelleks on ringi töötajad. Nende kaudu jõuab informatsioon kodanikeni, kes aktiivselt seda toodetut arvamust edasi kannavad.

Sotsiaalmeedias kujunevad arvamusiidriteks tavalised need inimesed, kellele on tähtis kogukonnatunne ja kes ise aktiivselt postitavad (Inoue jt 2015: 18). Aktiivsed kasutajad hakkavad silma paistma neile kasutajatele, kellel on samuti tähtis kogukonnatunne, kalduvus teiste maailmapilti jagada või vajadus pidevalt vajutada nupule *meeldib* (samas). Ringi sotsiaalmeediaplatvormil kujunebki arvamusiidriks Mae, kes saavutas selle staatuse, kuna ta oli aktiivne oma sotsiaalmeedia kontol. Läbi aktiivseks olemise muutub talle tähtsamaks ka sotsiaalmeedias olev kogukond. Kuna Mae postitab pidevalt, hakkab kogukond talle tagasisidet andma ja niimoodi jõuab Mae hääl järjest rohkemate inimesteni. Kui Mae hakkab lõpuks läbipaistvaks, siis on ta muutunud niivõrd populaarseks, et kasutajad jälgivad ja kommenteerivad igat tema liigutust.

Arvamusiidritel ei ole mingeid kindlaksmääratud karakteriomadusi, nendeks kujunevadki täiesti tavalised inimesed (Inoue jt 2015: 16). Mae on samamoodi täiesti harilik inimene, kelle karakter on pigem pinnapealne, neutraalne ja esmapilgul mittemidagiütlev. Ka tema sõnavõttud ei ole mitte midagi erilist, mis peaksid jälgijaid köitma. Ometi on tal sotsiaalmeedias palju poolehoidjaid, kes pidevalt tahavad olla tema eluga kursis. Arvamusiidrite eksisteerimise põhjus on see, et nende arvamus läheb korda paljudele jälgijatele ehk ilma toetajateta poleks nad mitte keegi (Inoue jt 2015: 16). Samas tuleb Dave Eggersi „Ringis” esile, et arvamuse avaldamistest on tähtsamad hoopis teised faktorid. Üheks Mae fenomeni põhjuseks on tema töökoht Ringis, kus tahaksid ka paljud tema jälgijad töötada. Teiseks ümbritsevad Maed temaga sarnased inimesed, kellel tegelikult ei ole samuti mitte midagi erilist öelda, aga ometi avaldavad kogu aeg oma arvamust. Kolmandaks saavad Mae läbipaistvuse pärast vaatajad rahuldada oma uudishimu ning võtta osa kellegi teise elust. Seega arvamuse avaldamistest omab rohkem tähtsust pigem Mae positsioon, lähedus auditooriumile ja jälgijate võimalus oma uudishimu rahuldada. Võrdluseks, tänapäeval on populaarseks muutunud erinevad videoblogijad, sest inimestele meeldib kellegi teise elust osa saada.

Mae annabki oma auditooriumile suurepärase võimaluse uudishimu rahuldamiseks. Teisisõnu öeldes omab Mae peale arvamusiidri positsiooni ka mikrokuulsuse oma.

Mikrokuulsuse populaarsus saavutatakse sotsiaalmeedias tänu tema auditooriumi (fännkonna) pidevale haldusele ja eneseesitluse hoolikale konstrueerimisele, et muuta see teistele tarbitavaks (Marwick, Boyd 2011: 140). Mae kujuneb ka ajapikku välja oma imago, näiteks jätab ta endast mulje kui rõõmsameelest, uudishimulikust, teadmistehimulisest ja kontoritööd armastavast inimesest, kes on suureks eeskujuks kõikidele samamoodi arvutitööd tegevatele jälgijatele. Sellest tulenevalt on Mae oma käitumist korrigeerinud ning jätnud ära mainet kahjustavad tegevused. Muutused leiavad aset näiteks söömisharjumustes: „tavaliselt oleks ta võtnud šokolaadikoogi, aga kui ta nägi ekraanilt, kuidas tema käsi selle järele sirutub – nägi sama, mida näevad kõik teised, – tõmbas ta käe tagasi.” (R: 246) Iga kõrvalekalle normaalsusest kutsub auditooriumis esile murelikud kommentaarid ning kuna Mae on eeskujuks paljudele inimestele (nii lastele, äripartneritele, klientidele), siis tal lasub kohustus oma maine eest vastutada (R: 246).

Organisatsioonid eeldavad, et kuna arvamusiidrite arvamus ja eelistused on paljudele inimestele tähtsad, siis saab neid WOM-turunduses (*word-of-mouth marketing*) ära kasutada (Inoue jt 2015:14). Seega on nad seotud uute toodetega varem kui teised, mõjutavad enda kogemusele tuginedes teiste inimeste tarbimiskäitumist ja suhtlevad erinevate inimestega (samas, 14–15). Ringlased saavad kasutada uusi tooteid enne, kui need üldse turule on tulnud, tingimusel, et nad annavad tootjatele pidevalt tagasisidet (R: 87, 249). Muuhulgas on tähtis, et uued tooted jõuaksid laiema tarbijaskonnani ning seda eelkõige ringlaste mainele toetudes (R: 188–189). Sellepärast on Ringis kasutuses programm Vahetuskurss, mis mõõdab iga ringlase panust klientide ostukäitumise mõjutamiseks. Mida rohkem kasutaja ostukäitumine läheb teistele korda, seda kõrgemaks kasvab vahetuskurss ja sellest omakorda sõltub jaemüügitehingute koguväärtus ehk Müügitulu (R: 190). Siit järeldub, kuidas Ring kasutab oma töötajaid selleks, et reklaamitulu sisse tuua. Ringlased muutuvad ka oma suhtlemiselt aina enam kommertslikumaks, et saavutada suuremat müügitulu. Omavahelises suhtluses kasutatakse sõnapaare nagu „kõlab hästi?”, „väga tore”, „see on suurepärane” (R: 138)

ning kõik, kes Mae kaamera ette satuvad, hakkavad koheselt oma projekti reklaamima (R: 251–257, 260–262). Sellega seoses kaob ära ka lähedane suhtlus inimeste vahel, sest suhtlemiskeel muutub ilustavaks ja tähtsust omab pidev arvamuse avaldamine.

2.2.2. Arvamused ja hinnangud suhtlemises

Arvamuse avaldamine on muutunud sotsiaalmeedia kasutajate seas tähtsamaks ja lihtsamaks (*like*-nupp, postituse jagamine) kui varasemalt. Jose van Dijck (2013, Tiidenberg 2017: 40 kaudu) peab *like*-nupu laialdast kasutamist kiirustamise ja kõhutundel põhinevate ostuste tegemise märgiks. Ringis saab postitusi hinnata naeratuse ja kulmukortsutusega, kuid tähtsust omab ka erinevatele küsimustikele vastamine, otsustele allakirjutamine, kommenteerimine, jagamine jne. Kuna neid erinevaid arvamuse avaldamise võimalusi on nii palju, siis otsus millegi poolt või vastu olla sünnib vaid hetkelise mõtlemise tulemusena. Näiteks Mae kõhkles vaid korra, kas ikka näidata oma vastumeelsust Kesk-Guatemala Julgeolekujõudude tegevusele, kuid teda sundis moraalne kohustus oma seisukohta väljendada (R: 185). *Like*-nupule vajutamine tekitab üksikindiviidis arvamuse, et tal on voli muuta maailma ning ka Mae on arvamusel, et ta on panustanud paljude konfliktide lahendamisse (R: 104, 185, 258).

Like-nupu kasutamine on küll suhtlusakt, kuid teisalt omab see ka majanduslikku väärtust, mille kaudu on kolmandatel osapooltel võimalik näiteks inimeste arvamusi mõõta ja kujundada (van Dijck 2013, Tiidenberg 2017: 53 kaudu). Ringis on samamoodi näha, kes mille üle on arvamust avaldanud ja seega on see oluline suhtlusteemade kujundamisel, kuid ka võimalus mõõta erinevate teemade mõju indiviididele. Näiteks uuritakse ringlastelt, kas lõunapausil peaks olema taimetoitlastele suurem valik ning saadud vastuste protsentuaalsusest lähtudes viiakse sisse muudatused (R: 300–301). Küsitlusest saadud arvud annavad jällegi kolmandale osapooltele tõuke, et tarbijate valikutele vastu tulla ja samas ka enda tulu suurendada.

Numbriline hindamine kandub „Ringis” üle ka reaalsesse ellu, kus hakatakse inimesi samamoodi skaala järgi hindama. Näiteks Francis soovib oma mehelikele sooritustele Mae poolset hinnet (R: 284, 308). Teisalt oodatakse endale alati maksimaalset hinnet, nii et Mae paneb vaid Francise rõõmuks ja kohustusest talle hindeks sada punkti, kuigi Francise sooritus polnud vastav. Samamoodi saadetakse klientidele klienditeenindaja

hindamiseks tagasisideküsitlused. Kui klient paneb hindeks alla saja punkti, saadetakse järelküsimustikud, mille järel panevad kliendid tavaliselt hindeks sada punkti (R: 44). Seega mida intiimsem ja lähedasem on suhtlus, seda enam hakatakse inimesi vaid puhtast kohustusest kõrgemalt hindama.

2.2.3. Suhted auditooriumi, sõprade ja perekonnaga

Sotsiaalmeedia platvormidel kerkib esile küsimus privaatsuse ja avalikkuse vahel oleva dünaamilise piiri kohta, kusjuures andmete turvalisusest on kesksel kohal kasutaja nähtavus, piiride seadmine ja auditooriumi haldamine (Tufekci 2007: 21). Kasutajad saavad näiteks valida, kellele ja mis viisil nad soovivad olla nähtavad ja seeläbi on võimalik ka oma kuvandit, suhtlemist ja endast jäävat muljet hallata (samas). Ringi süsteemi kohaselt on kõik avalik ehk kasutajad ei saa endale ise auditooriumi valida. Ringi töötajad ühendatakse automaatselt Ringi kogukonnaga ning kõik ringlased (R: 76) ja ka teised huvilised saavad kasutaja tegemisi jälgida. Samamoodi on keeruline seada piiri auditooriumi ja kasutaja vahele, sest firma poliitika kohaselt tuleb auditooriumiga pidevalt suhelda. Näiteks tööle asudes tuleb Mae anda klientide päringutele personaalset tagasisidet ning saata neile tagasisideküsimustikke. Kuna tal tuleb klientide vastu viisakas olla, siis peavad kliendid Maed enda sõbraks ja hakkavad tema positsiooni ära kasutama, saates Maele omapoolseid küsimustikke ja töövõtutaotlusi (R: 279). Seega klientide heaolu nimel suurenevad Mae töökohustused, sest kui ta klientide soovidele ei vasta, langeb ka firma maine. Mae on siiski säilinud võimalus endast jäävat muljet hallata, kuid samas peab tema maine vastama firma kuvandile. Seega peab Mae kõik oma otsused läbi kaaluma, et need oleksid nii vaatajatele kui ka firmale meelepärased. Näiteks sööb Mae koogi asemel mandleid, et tema vaatajatele jääks mulje temast kui tervisliku eluviisi viljelejast (R: 246). Samal ajal ei tohi ta sihitult ringi kõndida, sest see tekitab firmas kahtluse, et tal on midagi varjata (R: 240). Siit jäeldub, et Mae ja ka teised Ringi kasutajad sõltuvad suuresti firma poolt loodud tingimustest ning ainuke võimalus on jätta endast maksimaalselt hea mulje, sest siis saab nii vaatajatelt kui ka organisatsioonilt rohkelt heakskiitu.

Sotsiaalmeedia pealetungiga on muutunud ka sõna *sõber* senine tähendus (Tufekci 2007: 23). Dave Eggers kujutab suhteliselt ulmeliselt, kuidas sõprussuhted

sotsiaalmeediast vahendatult uue tähenduse leiavad. Mae leiab Ringi tööle tulles endale hulgaliselt uusi sõpru ning ka kõik ringlased ja jälgijad saavad tema elu lahutamatuks osalisteks. Ta jagab nendega kõiki detaile oma päeva kohta, vastab nende kommentaaridele, püüab olla kõigi jaoks kohal ja alati viisakalt suhelda. Kõik varasemad „päris” sõbrad aga tõmbuvad tagasi, sest Mae muutub nende suhtes üleolevaks ega leia nende probleemide lahendamiseks aega. Seega saavad sõpradeks võõrad inimesed ja varasemad sõbrad muutuvad võõraks.

Meedia küll tugevdab sotsialiseerumise teisi agente, näiteks õpetab käitumist teatud olukordadest enne tegelikku kogemuse omandamist (nt karistus kuritööle), kuid teisalt vormib meedia ümber ka senised tõekspidamised ja väärtused, mida vahendasid näiteks vanemad ja kool (McQuail 2003: 412). Mae maailmapilt muutub samamoodi kui ta hakkab kasutama sotsiaalmeediat. Ühelt poolt viib ta end kurssi erinevate probleemidega, mis maailmas valitsevad. Näiteks oskab ta teiste ringlastega kaasa rääkida uute tehnoloogiliste saavutuste ja sõdade teemal. Samamoodi ta teab, mis juhtub nende inimestega, kes seisavad Ringi poliitikale vastu ja seeläbi oskab samasse olukorda sattumist vältida. Teisalt laseb ta lahti senistest väärtustest ja tõekspidamistest, mis talle vanematekodust kaasa anti. Näiteks ei väärtusta ta enam ilma tehniliste vidinateta koosveedetud aega. Seega muutub Mae sotsiaalsemaks oma uues kogukonnas, samal ajal hüljates varasemad põhimõtted.

2.2.4. Kogukond

Juba enne sotsiaalmeediat mõtestati kogukondi pigem „kujutlusvõime, eesmärkide, kuuluvustunde, emotsioonide ja jagatud praktikate kaudu, mitte niivõrd ühise territooriumi kaudu.” (Tiidenberg 2017: 188). Ringis on tähtsal kohal kogukond ja kogukonnatunde tekitamine, mida rõhutatakse mitmel pool raamatus (R: 136, 138). Kuna sotsiaalmeedia ei asu kindlal territooriumil, vaid on üleilmne, siis kogukonna tunnet suurendataksegi just tunnetuslike kriteeriumite kaudu. Ringis luuakse sotsiaalmeedia kogukondi, kus saab tutvuda sarnaste huvidega inimestega või leida lohutust oma probleemidele. Näiteks linnakus on neli gruppi töötajatele, kelle lähedased põevad hulgiskleroosi ja ka Mael soovitatakse selle grupiga liituda (R: 139). Kogukonda kuuludes tuleb ka osaleda erinevatel üritustel ning aegsasti ette teatada, kui

kohale tulla pole võimalik. Igat oma eluhetke tuleb kogukonnaga jagada, sest on inimesi, kes kunagi ei saa sarnaseid asju kogeda.

Veebikogukondades muutub tähtsaks üksteise toetamine, näiteks Nancy Baymi järgi „on levinud uute liikmete toetamine nende integreerimiseks (grupi või kogukonna liikmeks saamisel); emotsionaalne tugi (kaastunne ja ärakuulamine); tunnustus (positiivne tagasiside, mis tõstab osalejate enesehinnangut); ning praktiline abi (nt *crowdfunding*-lahendused, kus abi vajavate kogukonnaliikmete jaoks kogutakse raha vms materiaalseid ressursse)” (Baym 2015: 91–96, Tiidenberg 2017: 205 kaudu). Värskest Ringiga liitunud läbivad esimese paari kuu jooksul erinevaid koolitusi, mille kaudu kaasatakse nad kogukonna ellu. Näiteks tutvustatakse Ringi ajalugu, tõekspidamisi, suhtlemiseks ja töötamiseks vajalikke tehnikaid, veebirakendusi ning tihti kutsutakse ringlased ka juhtkonna vastuvõtule, et rääkida uutest kogemustest ja eksimustest. Kõik mainitud kriteeriumid on olulised, et ringlased aina enam integreeruksid sotsiaalmeedia platvormiga, kus tegelikult leiab aset suurem osa suhtlusest. Veebikeskkonnas on kõikidel uutel töötajatel automaatselt üle 10 000 Ringi töötajatest jälgija, kes aktiivselt panustavad emotsionaalse toe andmisesse (kommenteerivad, jagavad, saadavad emotikone) ja tunnustavad teisi kogukonna liikmeid (Annie sai peamiselt positiivset tagasisidet, kui tal elus raske hetk oli). Pakutakse ka praktilist abi, kus saadetakse erinevaid pretensioone kurjategijatele ja toetusavaldusi abivajajatele.

Kogukonnauuringutes on mitmeid teooriad, üheks neist on Benedict Andersoni (1991, Tiidenberg 2017: 188 kaudu) kujuteldava kogukonna mõiste, kus ei oma tähtsust näost näkku kohtumine, vaid näiteks kogukonna liikmete vahel jagatud ühised ideed. Andersoni tööd kasutatakse tihti ka veebikeskkondadest rääkides (Tiidenberg 2017: 189). Kujuteldava kogukonna mõiste kajastub ka Ringis. Mae tunneb samamoodi, et kuigi tal pole võimalik oma miljoni jälgijaga silmast silma kohtuda, kuuluvad nad kujuteldavasse kogukonda, kus tema vaatajad jagavad samu tõekspidamisi ning tekitavad temas kogukonnatunde. Lõpuks muutub kogukond tähtsamaks kui üksikisik ehk Mae soovib olla lojaalne ja aus oma jälgijate suhtes ja seega paljastab ta salajased vestlused Anniega (R: 329) ning Kaldeni kahestunud isiksuse (R: 364). Kuna kogukonna ühtsus ja toimimajäämine on olulisemal kohal, siis tekivadki konfliktid

üksikisikutega, kes lähevad Ringi põhimõtetega vastuollu või ei suuda organisatsiooni poolt seatud koormust taluda.

2.3. Tegelasvaheline konflikt sotsiaalmeedia pealetulekuga

2.3.1. Meedia loogika

Uute meediumite pealetulek on alati tekitanud konflikti ühiskondliku tegelikkusega. Juba Platoni „Phaidroses” arvab Sokrates, et kui inimesed hakkavad rohkem toetuma kirja pandud tekstile, siis seetõttu unustatakse palju kergemini ega treenita enam oma mälu (Carr 2008). Peale trükipressi leiutamist ja seega ka raamatute laiemast levikust tingituna hakati arvama, et inimesed muutuvad järjest laisemaks ning paljud varasemalt kehtinud põhimõtted (nt usk) seatakse kahtluse alla (samas). Nii muidugi on läinud ja ka „uue meedia” pealetulek tekitab ühiskonnas pessimistlike hoiakuid ning konflikte.

Nicholas Carr (2008) kirjutab oma artiklis, kuidas aastatega on muutunud inimese tähelepanu. Ta tähendab, et kui varasemalt oli kergem raamatuid süvitsi lugeda, siis tänapäeval on hakanud tähelepanu rohkem hajuma. Ka otsingumootorid (nt Google) soodustavad seda, et inimesed ei süüviks mingisse teksti pikemaks ajaks, vaid tarbiksid tohutult informatsiooni ja külastaksid erinevaid lehekülgi, sest suuremat hulka kasutatud informatsiooni saab reklaamiandjatele paremini maha müüa. (Samas) Ringi kasutajad tarbivad samamoodi informatsiooni hüppeliselt, ilma sinna pikemalt sisse süüvimata. Dave Eggers pühendab romaanis informatsioonivoole mitmeid lehekülgi, mis on pungil mittemidagiütlevaid informatsioonilõike. Ühes katkematus voolus kirja pandud teksti lugedes tekitab informatsioon võõritust, kuigi päriselus tarbitakse informatsiooni samasuguselt.

Eggers loob väga tabava pildi, kuidas see informatsioon ühtse jadana inimeste mõistuses välja näeb (R: 79–81, 145–150, 277–281). Tekstiosade lugemine näeb välja umbes nii: lugeja alustab lugemist suure entusiasmi ja süvenemisega, alguses töötab mõtte kaasa, aga järjest enam muutub tekst jälgitamatuks ja seosetuks. Mõned üksikud kohad riivavad pilku, kuid edasisel lugemisel hajuvad need juba meelest. Järjest enam korduvad numbrid, sõnad, laused, mis sisaldavad endas siiski erinevat informatsiooni.

Lugeja silmad väsivad, ta pöördub tagasi eelneva rea poole, kuid taipab selles peituvat informatsiooni mõttetust. Lugeja pea lausa plahvatab, lõpuks laseb ta need leheküljed lihtsalt silmadega üle. Sama efekt tekib ka Facebookis uudistevoogu kerides, kus tähtsust omab eriilmelise informatsiooni tarbimine, mitte sellesse süvenemine. Tavaliselt loetaksegi ainult uudiste pealkirju, mõnda kommentaari, siis juba vaadatakse meelelahutuslikku pilti, millele järgneb sponsoreeritud reklaam. Pidev informatsioonitulvas viibimine on sõltuvust tekitav, mistõttu on raske sellest eemale hoida. Mercer võrdleb informatsiooni tarbimist snäkkide söömisega: „Teaduslikult tehakse täpselt kindlaks, kui palju soola ja rasva peab snäkkide sees olema, et inimene ei suudaks söömist lõpetada. Sa pole näljane, sul pole vaja süüa, see ei anna su kehale midagi, aga sa õgid ikkagi neid tühje kaloreid. Teie määrite inimestele pähe täpselt sedasama.” (R: 103) Kuna Ringi kasutajad on harjunud sel viisil informatsiooni tarbima, siis tuleb auditooriumini jõudmiseks kohaneda Ringi poolt seatud meedia loogikaga.

Meedia loogika kohaselt kasutatakse meediumile iseloomulikke tunnuseid, et töödelda ja muuta meedia sisu näiteks auditooriumi eelistustele vastavaks (McQuail 2003: 267, 300). Kuna meedia on peamiseks informatsioonikanaliks, tuleb asutustel ja inimestel (nt poliitikutel) kohaneda meedia loogikaga (seatud reeglite, nõudmistega), et seda oma huvides kasutada (samas, 300, 421). Ring on enda alla võtnud pea kõik alternatiivsed informatsioonikanalid ning seetõttu tuleb inimestel, kes tahavad oma tooteid ja teenuseid turul pakkuda, kohaneda Ringi poolt loodud meedia loogikaga. Ringi meedia loogika tugineb kolmele põhimõttele: „saladused on valed”, „jagamine on hoolimine” ja „privaatsus on vargus” (R: 244). „Saladused on valed” tähendab, et informatsiooni ei tohi varjata. Ringiga seotud inimesed peavad olema ausad ja kogu enda käes oleva informatsiooni avalikuks tegema. Näiteks Mae läks salaja kajakiga sõitma ja seega seadis ta ohtu nii enda elu kui ka firma maine (R: 206–209). Sealt edasi tuleb „jagamine on hoolimine” ehk informatsiooni, ideid, arvamusi tuleb pidevalt jagada teiste inimeste hüvanguks. Näiteks mõnel inimesel pole võimalik reisida, seega tuleb talle jagada reisimuljeid piltide ja videote näol. „Privaatsus on vargus” tähendab, et kõik inimeste tegevused peavad olema avalikud. Seega hakkavad poliitikud läbipaistvateks (R 158), sest muidu tehakse neist meedias patuoinad. Läbipaistvad

poliitikud keelduvad läbipaistmatutega kohtumast, sest neil oleks nagu midagi varjata. Kõigi nende põhimõtete järgimine suurendab Ringi kontrolli indiviidide üle.

2.3.2. Sotsiaalmeediast eemaletõmbumine

Üheks oma isikliku elu üle kontrolli hoidmise võimaluseks on sotsiaalmeediast eemale tõmbuda. Christine Trültzch-Wijnen, Sascha Trültzsch-Wijnen ja Andra Siibak (2015) on kirjutanud erinevatel uurimistöödel põhinevas kirjandusülevaatlikus artiklis sotsiaalmeediast eemale tõmbumise põhjuste kohta. Üheks põhjuseks võib olla soov oma vaba aega teistmoodi kasutada (Trültzch-Wijnen jt 2015: 183–184), näiteks pühenduda spordile või lugeda raamatuid (samas, 184). Eemaletõmbumist võivad põhjustada ka sotsiaalsed faktorid, näiteks väiksem huvi erinevate sõprussuhete ja ühenduse hoidmise vastu (samas, 185). Mae vanematel saab samuti villand, kuna nad peavad oma vabast ajast teistele ringlastele isa haiguse kulgemisest rääkima ja nende headele soovidele vastama. Kuna Ring jälgib neid pidevalt, siis Merceri abiga kaetakse kinni kõik kaamerad. Mae vanemad tahavad lihtsalt elada normaalset elu ning tegeleda asjadega, mis neile meeldivad. Samuti pole neile olulised sotsiaalmeedias tekkinud suhted, vaid nad hindavad päriselu sõpru ja kommunikatsiooni. (R: 270–273) Seetõttu panevad nad ka Mae ultimaatumi ette, et ta kas suhtleb nendega privaatsest või siis üldsegi mitte (R: 277).

Eemaletõmbumisel võib rolli mängida ka privaatsuse tingimus ehk inimesed ei taha jagada enda kohta käivat informatsiooni, mida võivad ära kasutada tööandjad või sotsiaalmeedia platvormid. Eemaltõmbumine võib olla ka alternatiivseks vormiks, püüdes massist eristuda ja näidates oma vastumeelsust sotsiaalmeedia süsteemi suhtes. (Trültzch-Wijnen jt 2015: 186) Mercer on selle punkti ehe näide, sest ta loobub täielikult internetiühendusest ja telefonist (R: 280, 322), kuna ta ei taha enda kohta avaldada andmeid, mida kolmandad osapooled saaksid ära kasutada. Mercer saadab Maele pidevalt paber kandjal kirju, milles põhjendab eemalejäämise otsust, kust tuleb ka välja soov massist eristuda: „Ilmselt tuleb siit inimkonna suur lõhestumine: kaks inimkonna haru elavad teineteise kõrval, kuid väga erinevalt. Jäävad need, kes elavad jälgimiskupli all, mida sina ehitada aidad, ja need, kes elavad – või üritavad elada – sellest väljaspool. Mul on meie kõigi pärast surmahirm.” (R: 322)

Eemale võib jääda ka ideoloogiliste (vastumeelsus sotsiaalmeedia korporatiivsusele) või väliste faktorite pärast (nt vähene huvi või võimalus sotsiaalmeediat kasutada) (Trültzch-Wijnen jt 2015: 187). Kalden *alias* Ty on vastu sellele, milliseks tema loodud Ringi platvorm kujunes, kui sellele panid õla alla Bailey ja Stenton. Tema sooviks on Ringi tegevus peatada, kuid kuna Kalden on Ringi süsteemi vastane ja samas ka ohtlik Ringist väljapool, siis juhtkond piirab tema tegevust ja liikumisala. Seetõttu ei saa Kalden osaleda Ringi vastases tegevuses ehk nende väliste faktorite pärast peab Kalden leidma muu viisi, kuidas Ringi peatada.

Social Media Collective Blog (2011) postituses kirjutatakse, et sageli võib sotsiaalmeediast loobumine tekitada suhtlemisprobleeme ning lihtsalt põhimõtte pärast eemaletõmbumine ei pruugi olla kõige parem ja ühtsem lahendus. Sotsiaalmeediast eemaletõmbumine võib tuua kaasa selle, et inimese sõbrad peavad teda hakkama erilisemalt kohtlema ja muudmoodi talle informatsiooni edastama. See on aga lisakoormus sõpradele ning sageli jääb eemaletõmbunu siiski olulisest informatsioonist ilma. (Samas) Merceri eemaletõmbumine internetist ja telefoniühendusest põhjustab samamoodi probleeme Maele temaga kontakti saavutamisel. Mae saab Merceriga kontakti vaid vanematele külla sõites ja tema kirju lugedes. Kuigi Mae pole Mercerist väga vaimustuses, soovib ta siiski võimalust Merceriga igal ajal ühenduses olla ning on pahane, kui ta Mercerit sotsiaalmeediast ei leia. Mercer jätab Maele mulje kui üksikust erakust, kes soovib oma kirjadega vaid tähelepanu. Seega muutub Mae suhtumine Mercerisse halvemaks, kui mees otsustab sotsiaalmeediast eemale tõmbuda.

Social Media Collective Blog (2011) postituse autor leiab, et inimestel peaks olema õigus kritiseerida meedia keskkonda ning olla vastu seal kujutatud normidele ja väärtustele, sest kuigi tegemist on peamiselt erafirmadega, mõjutavad nad suuresti meie ühiskonda. Ringi keskkonnas ei ole kasutajatel võimalik astuda korporatsiooni vastu välja, sest organisatsioon on ennast meediamastikul niivõrd kindlustanud, et saab oma seaduste ja poliitikaga igast vastasest jagu. Kuna Mae on tõusnud Ringis kõrgele positsioonile, siis teeb Kalden talle ettepaneku lugeda järgmisel Ringi koosolekul ette dokumendi „inimeste õigused digitaalajastul” (R: 361). Seal on näiteks välja toodud

punktid, et avaliku ja isikliku vahelist piiri ei tohi rikkuda, inimestel peab olema võimalus kaduda ja õigus anonüümsusele (samas).

2.3.3. Võltsanonüümsus

Kuigi Ringi platvormil on kõigi kasutajate tegevus avalik, eksisteerib siiski ka teatav anonüümsus. Anonüümsus võib olla ühelt poolt tehniline ehk internetis suheldes eemaldatakse kõik tähtis informatsioon isiku kohta (nt nimi) ja teiselt poolt sotsiaalne ehk inimene ei pruugi olla anonüümne, aga ta tajub, et vihjete puudumisel ei omista teised talle identiteeti (Christopherson 2007: 3040). Ringis puudub tehniline anonüümsus, sest kasutajad peavad suhtlemiseks kasutama oma nime ja muid identifitseeritavaid andmeid. Alguses seisis küll mõned veebilehed vastu Ringi tehnilise anonüümsuse kaotamise projektile, kuid nende vastuseis purustati (R: 20). Siiski õnnestub Kaldenil jääda organisatsioonis anonüümseks, sest ta tegutseb varjunime all. Seega saab Kalden olla mõlemal viisil anonüümne, sest tehnilise poole pealt ei avalda ta ennast identifitseerivat informatsiooni, nii et Mael pole võimalik teda internetist üles leida, sest sellise nimega inimest tegelikult ei eksisteerigi. Samal ajal liigub Kalden vabalt organisatsioonis ringi ega varja ka oma välimust, kuna ta kasutab ära firmas esinevaid turvaauke ning hoidub pildile sattumast. Seega on Kaldeni anonüümsus ka sotsiaalne, sest ta tajub, et inimestel pole piisavalt vihjeid tema ära tundmiseks. Siiski ei saa Kalden tegutseda Ringi sotsiaalmeediaplatformil, kuna sel juhul oleks tema identiteet paljastatud.

Teised ringlased aga on aktiivsed sotsiaalmeedia kasutajad ning kuigi nad ei ole anonüümsed, tajuvad nad sotsiaalset anonüümsust, millest võib tekkida võltsanonüümsuse tunne. Võltsanonüümsuseks nimetatakse seda, et kuigi kasutajaid on võimalik identifitseerida, tunnevad nad ennast anonüümsetena (Christoperson 2007, Tiidenberg 2017: 50). Ringlased suhtlevad Ringi keskkonnas vabalt ega mõtle eriti sellele, missugust informatsiooni nad enda kohta avaldavad. Kasutajad küll teavad, et neid on võimalik tuvastada, aga suure miljardise auditooriumi ees tajuvad nad siiski teatud mõttes anonüümsust. Võltsanonüümsus aga purustatakse, kui kasutaja satub laia publiku silme ette. Näiteks kui Ringis tutvustatakse uut projekti, kus õpilased pannakse tulemuste järgi kooli pingeritta, siis üks oma kooli nime avaldanud kasutaja taandub

koheselt, kui paljastuvad andmed tema õppetulemuste kohta (R: 255). Seega kui alguses oli kasutaja nõus oma andmeid avaldama ega mõelnud tagajärgedele, siis otsustas ta eemalduda kui nägi, et tema anonüümsusemull on purustatud.

Christopherson (2007: 3042–3043) toob välja erinevates uurimustöodes leitud anonüümsuse efektid, mis avaldavad mõju grupikäitumises. Üheks neist on grupipolariseerumine ehk grupidiskussioonis osaledes muutub samal arvamusel olevate inimeste mõtlemine üha ekstreemsemaks (sammas, 3043). Kui Mae saab Mercerilt kirja, milles mees põhjendab otsust sotsiaalmeediast loobuda, siis kirja näevad ka paljud Mae jälgijad, kes muutuvad Merceri suhtes aina vaenulikumaks. Kui alguses kommenteeritakse leebemal toonil: „Miks sa tema peale aega raiskad, Mae?” (R: 321), siis lõpuks muututakse grupi mõjul aina vaenulikumaks ja moodustatakse Merceri vastased vihkamisklubid (R: 322) ning naeruvääristatakse igatpidi tema kirja (R: 323). Seega kui inimesed näevad, et nende ümber on teisi sarnase, näiteks vaenuliku mõtlemisega inimesi, siis grupimõjul muutuvad nad oma väljaütlemistes ja teguviisides palju pahatahtlikumaks.

Teiseks efektiks on kõvaltvaataja apaatsuse tekkimine ja sotsiaalne logelemine ehk kui grupis on palju inimesi, siis üksikisik ei panusta niivõrd palju personaalselt tegevusse, sest tal tekib arvamus, et ka keegi teine saab ülesannet täita ning tal ei lasu kohustus ise probleemi lahendada (Christopherson 2007: 3043). Töö sissejuhatuses on välja toodud „Pealtnägija” lugu (Eesti Rahvusringhääling 2018a), mis on ehe näide, kuidas sotsiaalmeedias muutuvad inimesed apaatsemaks ning ei astu olukorra lahendamiseks kriitilisi samme. „Ringis” muutuvad kasutajad apaatseks pärast Merceriga juhtunud õnnetust, milles kasutajad kollektiivselt osalesid (R: 336–343). Kui Mercer otsustas, et ta kolib tsivilisatsioonist eemale ja katkestas ühenduse välismaailmaga, siis ühe Ringi uue projekti raames otsustati täiesti kadunud Mercer vähem kui 20 minutiga üles leida. Selleks kasutati nende ringlaste abi, kes olid Mercerit kuskil näinud ja nii jõutigi mehe koduni. Mercer aga põgenedes tähelepanu eest ja teades, et tal pole võimalik Ringist rahu saada, sooritas kaljult autoga alla sõites enesetapu. (Sammas) Ringlased võtsid seda kui paratamatust ning Mercerit kutsuti jäärpäiseks, kes on ise oma saatuses süüdi. Kuna keegi ei võtnud selle koleda teo eest

vastutust ega juhtinud ka tähelepanu kollektiivsele süüle, siis ei tundnud ükski inimene end olevat seotud selle probleemiga ehk inimesed muutusid apaatseks.

2.3.4. Informatsiooni üleküllus

Metafoorselt väljendades kirjutab Nicolas Carr: „kui mehhaaniline kell muutus kättesaadavaks, siis hakkasid inimesed oma mõistusest mõtlema kui töötavast kellavärgist. Tänapäeval, tarkvara ajastul, oleme hakanud sellest mõtlema kui töötavast arvutist.” (Carr 2008) Kuigi on tehtud uuring, et inimese pähe mahub kõik internetis leiduv informatsioon (vt Salk 2016), siis infovastuvõtlikkus suureneb ühe põlvkonna kontekstis ainult neli protsenti (Palmaru 2003: 13). Ringi juhtkonna arvates peab inimkonnale tagama võimaluse ja vahendid, et ligi pääseda kogu informatsioonile (R: 216). Kuigi kõike ei ole võimalik teada, tuleb siiski pidevalt infovoos osaleda ehk postitusi kommenteerida, jagada, *like*'da. Näiteks Ringis on soovituslik teha päevas minimaalselt kümme postitust ehk Zingi (R: 76), vastata viiesajale küsimusele (R: 175), kuuluda top 2000 aktiivsema ringlase hulka sotsiaalmeedias (R: 147) ja iganädalane müügitulu võiks olla 45 000 dollarit (R: 191). Merceri poolt Maele saadetud emotsionaalses kirjas seisab: „Me oleme imepisikesed! Ja meie pead on imepisikesed, ainult melonisuurused. Kas teie tahate, et meie pähe mahuks kõik, mida maailm on eales näinud? See ei õnnestu.” (R: 321) Ring aga sunnib kasutajaid rohkem sotsiaalmeedias osalema, mis tekitab lõpuks info üleküllust.

David Bawden ja Lyn Robinson (2009: 183) toovad välja erinevatest uuringutest leitud mitmesugused psühholoogilised seisundid, mis viitavad informatsiooni üleküllusele. Üheks neist on lakkamatu tähelepanu katkendlikkus, mis tuleb pidevast ühenduses olemisest (samas). Mae ei suuda perekondlikul koosviibimisel enam ilma sotsiaalmeedias olemata hakkama saada. Talle antakse pidevalt märku, et ta selle tegevuse lõpetaks, aga Mae jälgib vaid enda käes olevat ekraani. (R: 197) Seega pidevalt infovoos osaledes on Mae tähelepanu kogu aeg hajutatud ning ta ei pane tähele enda ümber toimuvat.

Info üleküllus võib tekitada ka tähelepanu puudujääki ehk inimesed muutuvad tähelepanematuks ja kannatamatuks (Bawden, Robinson 2009: 183). Tähelepanematus ja kannatamatus tekitab ka neurotilisi vestlusi iseendega. Annie kannatus katkeb

täielikult, kui tema ülemus ega Mae ei vasta telefonikõnedele ning sõnumitele. Annie saadab Maele kahekümne viie minuti jooksul üksteist sõnumit, kus ta paaniliselt soovib teada, kas Mae on tema peale kaevanud. Mae oli muidugi lihtsalt oma telefoni maha unustanud, kuid selle aja jooksul oli Annie täielikus paanikas. (R: 88–89) See näide illustreerib, kuidas info üleküllusega harjunud Annie kaotab täielikult oma kaine mõistuse, kui ta ei saa pidevalt informatsiooni inimeste kohta. Selliseid neurootilisi vestlusi iseendaga peavad ka paljud teised ringlased, kes ei saa Mae vanematele saadetud sõnumitele vastuseid ja seega muutuvad kannatamatuteks (R: 273). Kolmandaks on välja toodud kognitiivne ülekoormus, mis tuleb rööprähklemisest ja pidevast tegevuse katkestamisest (samas). Kell üks öösel vastab Mae klientide päringutele, samal ajal aitab klientide reaalseid soovide ellu viia, vaatab pilte, otsib inimeste kohta informatsiooni ja vastab kuularist tulevatele küsimustele. Korraga tunneb Mae väsimust ning temas avalduvad depressiooni sümptomid. (R: 277–281) Tema vaimne pool ei suuda lihtsalt nii suure informatsioonihulgaga korraga toime tulla, eriti veel, kuna Mae pole saanud korralikult välja puhata.

Nende kõigi puhul võib informatsiooni üleküllus viia olukorra üle kontrolli kaotamisele, ülekoormatuse tundele ja terviseprobleemide tekkimisele ning vastuvõetud informatsioon (ka kasuliku) muutub koormavaks takistuseks (Bawden, Robinson 2009: 183). Näiteks muutub Mae kärsituks kui ta peab suhtlema Merceriga, kes seletab oma põhimõtteid pikalt ja aeglaselt tempos (R: 101). Järelikult on Mae harjunud kiire infovahetuse ja tihedalt kokkupakitud infohulgaga ning ta ei suuda kannatada kõrvalekaldeid uuest normaalsusest. Samas pidev informatsiooni hulk tekitab Maes ülekoormatud tunde. „Ringis” näidatakse, kuidas teated mattuvad aina üksteise alla ja seetõttu ei saa Mae kätte ka teda isiklikult puudutavat informatsiooni (R: 135) ning raskeks muutub olulise eristamine ebaolulisest (R: 306). Inimene ei suuda puht füüsiliselt ja vaimselt lihtsalt nii suure infohulgaga tegeleda ja sellepärast tekivad raamatutegelastel erinevad tervislikud probleemid, mis viivad näiteks Annie kokkukukkumiseni ja Mael „musta lõhe” tekkimiseni. Harjumuseks saavad erinevad ebatervislikud eluviisid, näiteks Francis joob igal õhtul alkoholi, sest teistmoodi ei suuda ta lõõgastuda (R: 151).

Infoväsimus (*infobesity*) on seisund, kus inimene ei pööra tähelepanu tähtsale sissetulevale informatsioonile, sest ta ei jõua sellega infoküllusest põhjustatud väsimuse tõttu tegeleda (Bawden, Robinson 2009: 185). Mae avastab ühel hetkel, et teda ei huvita, mida teised sotsiaalmeedias arvavad: „[---] inimesi on liiga palju, liiga paljudel inimestel on liiga palju soove, liiga palju arvamusi ja liiga palju valu ning kui seda kõike pidevalt kõrvutatakse, kogutakse, kokku liidetakse ja ühte kuhjatakse ning esitatakse siis talle, nagu oleks see kõik selle tõttu korrastatum ja sellega oleks lihtsam toime tulla – seda ongi liiga palju! Aga ei. Ei ole seda midagi palju, parandas tema parem mina.” (R 306) Seega Mae sunnib ennast infoväsimust ignoreerima, mis põhjustab lõpuks informatsiooni ängi.

Bawden ja Robinson (2009: 185) kirjutavad, et informatsiooni üleküllusest, puudulikkusest ja muude tegurite koosmõjust võib tekkida stressi seisundit põhjustav informatsiooni äng (*information anxiety*), kus inimene tunneb suutmatust ligi pääseda, mõista või kasutada endale vajalikku teavet. Informatsiooni äng põhjustab Maele üht raamatus pidevalt mainitud kujundit ehk „suurt musta lõhet” (R 149–150, 249–250, 280, 307, 346). Must lõhe tekib peale pikka teabeotsingut, mis ei anna soovitud tulemusi, näiteks kui Mae ei leia informatsiooni ei Kaldeni, Merceri, Annie ega vanemate kohta. Kui tavapäraselt peaks informatsiooni ängi tundes pigem internetist loobuma või sellest pausi tegema, siis Mae saab vastupidiselt aru, et must lõhe on põhjustatud teadmatusesest, seega oleks õigel teel püsimiseks vaja just rohkem informatsiooni omada (R: 346).

Samal ajal on Annie kõik need etapid juba varasemalt läbinud ning ka tema on püüdnud ignoreerida informatsiooni üleküllusest põhjustatud sümptomeid. Lõpuks aga ei pea Annie keha lihtsalt vastu ja ta kukub kokku (R: 363). Anniat hoitakse kunstlikult aparaatide abil elus, kuid sellest hoolimata tekib Maes kadedus, sest tal puudub ligipääs Annie mõtetele (R: 363–364). Selle asemel, et toimunud sündmustest õppust võtta ja hakata vastu Ringi poolt kehtestatud süsteemile, arvab Mae endiselt, et inimkonnal peaks ligipääs olema kogu informatsioonile. Seega lõppeb raamat mõnes mõttes paradoksaalse sõnumiga. Üht pidi näitab see, et meil võib olla kogu informatsioon, kuid me ei näe ikkagi inimeste sisse. Teisalt annab raamatu lõpp suunise, kuhu maailm võib

veel areneda ehk lõpuks kõik „saladused on valed”, „jagamine on hoolimine” ja „privaatsus on vargus”.

2.3.5. Kasutajad on Ring

Dave Eggersi „Ringi” üheks raamatut siduvaks kujundiks on akvaarium ning selles elutsev läbipaistva nahaga, pime ja kõigesööja haikala. Eggersile on küll ette heidetud, et ta seletab selle kujundi tähenduse nii iseenesestmõistetavalt lahti, mille tõttu kaotab see oma mõju (Docx 2013; Linklater 2013; Ullman 2013). Samas ilmestab kujund Ringi kui ka selle kasutajaid üpriski hästi. Mõjuvõimsa tehnoloogia abil püütakse Mariaani süvikust kinni seni kättesaamatu haikala, keda toidetakse terve raamatu vältel erinevate veeelukatega. Lõpuks otsustab juhtkond, eesotsas Stentoniga (Haikala alter ego), et haikala pannakse ühte akvaariumisse koos kahe samas meres elava elukaga – kaheksajala (Bailey alter ego) ja merihobuga (Ty ehk Kaldeni alter ego). Haikala teeb nende kallal hävitustööd ning kõik tema läbipaistvas seedetraktis läbikäinu pudeneb väikeste helvestena akvaariumi põhja. Stenton on selle tulemusena rahul, Baileyt valdab õud ning Ty arvaski, et selline asi võib juhtuda

Kui loomulikus keskkonnas kulutaks haikala toidu leidmise peale rohkem energiat ja seetõttu sööks ka vähem, siis akvaariumi tingimustes haikala aina toidetakse ja tema ülesanne on ainult süüa. Terve akvaarium on haikala kontrolli all, sest ohvritel ei ole võimalik märkamatu peitu pageda, mille pärast saab haikala iga nende liigutust jälgida ning lõpuks nad ära süüa. Akvaarium kujutabki sotsiaalmeedia tagasipeegeldust: „Nad kõik vaatasid akvaariumisse, näod sinisest valgusest üleujutatud, silmis peegeldumas klaasitagune uskumatult teistmoodi elu.” (R: 349) Haikala on organisatsioon Ring (põhiliselt Stenton), kes pidevalt jälgib ja kontrollib kasutajaid. Kasutajad aga söödetakse organisatsioonile ette, kuid samas on nad oma rumalusest ise akvaariumisse sattunud, sest nad toidavad pidevalt organisatsiooni informatsiooniga, lähevad kõige pakutuga kaasa, müüvad maha oma ideid ja selle tulemusena saab Ring mugavalt suurened. Lõpuks ei muutu organisatsiooni ideoloogiale vastandudes mitte midagi, sest tühjale kohale leidub alati asendaja. Haikala toitmiseks palgatud spetsiaalse inimese loobumise korral võetakse tööle uus tugevama närvikavaga inimene, samamoodi

asendatakse Annie Maega, Ty liikumisala piiratakse veel enam ning Merceri näidet kasutakse jäärapäisuse õpetusena.

Samas, organisatsioon Ring ja samanimeline sotsiaalmeediaplattform ei saaks toimida ilma kasutajateta. Kuigi Ring suunab ja mõjutab kõiki protsesse, siis läbi kasutajate viiakse need protsessid ellu. Uued tehnoloogilised lahendused ei läheks kunagi läbi, kui kasutajad ei hakkaks neid massiliselt tarvitama. Seega võib öelda, et kasutajad moodustavadki Ringi, sest haikala söök muutub lõpuks tema osaks ning ka kasutajad muutuvad organisatsiooni Ring sarnaseks (pimesi kaasaminevad, julma käitumisega jne). Kõik algabki Visioni kaamerate igasse maailmanurka paigutamisest, milles ringlased mängivad aktiivset rolli. Poliitikud peavad hakkama läbipaistvateks, sest muidu arvab auditoorium, et neil on midagi varjata. Kõige utoopilisemaks lahenduseks on Francise LapseJälgija projekt, milles lapse luu sisse paigaldatakse kiip, et olla kursis lapse asukohaga. Lapsevanemad lähevad selle kõigega kaasa, sest nad kardavad, et vastasel korral nende lapse röövatakse ja mõrvatakse (R: 71). Keegi ei mõtle selle peale, et see kiip jääb lapse luu sisse ka tulevikus ning mõnekümne aasta pärast on enamik inimesi samamoodi kiibistatud.

Sama lugu on ka auditooriumi üle kontrolli omamisega. Inimesed ise postitavad enda kohta pilte, videoid ja avaldavad arvamust, samamoodi kasutatakse Ringi poolt pakutavat teenust – TõelineSina, kus kõikide teenuste kasutamiseks on vaid üks identiteet. Kõik sotsiaalmeediasse postitatu säilib ning seda saab igal hetkel üle kontrollida ning inimeste mõjutamiseks ja kommertspõhimõtetele ära kasutada. Kasutajate vastutulelikkuse tõttu saab Ring omada nende tehingute ja käitumise üle aina suuremat kontrolli.

Sotsiaalmeedia ei ole negatiivne nähtus, kuid oluline on siiski osata seda maailma mõtestada ning sellesse kriitilise pilguga suhtuda. Sotsiaalmeediast on palju kasu näiteks uute suhete loomisel, kogukonnatunde tekitamisel ning see aitab meil olla maailmas toimuvaga kursis. Samas tuleb säilitada tervet mõistust, analüüsida oma tegevusi distantstilt ja mõelda ka tagajärgedele. Seega võiksid inimesed käituda nagu kalad ookeanis ehk nad elavad küll haikalaga samas veekogus, kuid mõtlevad pidevalt, kuidas mitte õhtusöögiks langeda.

Kokkuvõte

Siinses bakalaureusetöös vaadeldi sotsiaalmeedia mõjusid Dave Eggersi teoses „Ring”. Esimeses peatükis toodi välja „uue meedia” olulised mõisted ja Eesti kirjandusmaastikul kujutatud sarnased teemad, kus leidis ka põhjendust tõsiasi, miks töö ei põhine Eesti kirjandusel – Eestis ei ole kirjutatud sotsiaalmeediat põhiteemana käsitlevaid teoseid. Seejärel vaadeldi väliskirjandust, milles sotsiaalmeedia temaatika on rohkelt esindatud, kuid Eggersi „Ringi” kasuks langeks aspekt, et raamat kujutas sotsiaalmeedia teemasid laiaulatuslikumalt. Peatükis toodi ka välja Eggersi elulugu ning raamatu sisutuvustus, et töö lugeja saaks aimu teises peatükis analüüsi kohta.

Teine peatükk jaotus kolmeks alaosaks ning süüvis lähemalt sotsiaalmeedia mõjudesse. Esimeses alaosas otsiti vastust küsimusele, et millised muutused leiavad aset sotsiaalmeediast mõjutatud ühiskonnakorralduses. Selgus, et sotsiaalmeedia platvormi Ring mõjul liigub ühiskond täieliku läbipaistvuse poole, kasutajatel tuleb pidevalt olla kättesaadav ning järgida sotsiaalmeedias kehtivaid norme ja väärtusi. Kasutajate tegevusi mõõdetakse aga algoritmide abil, mida saab reklaamiandjatele maha müüa ehk ühiskond muutub järjest enam kommertslikumaks.

Teine alaosa vaatles tegelastevaheliste suhete muutumist seoses sotsiaalmeedia pealetulekuga. Näidati, kuidas sotsiaalmeedias tõusevad esile arvamuslimidrid ja kuidas suhtlemises muutub domineerivaks hinnangute tegemine. Keskenduti ka auditooriumi-, sõprade- ja perekonnavaheliste suhete muutumisele ning kogukonna mõistele, mis tõusis raamatus tähtsamale kohale kui sõbrad ja perekond.

Kolmas alaosa vaatles, kuidas sotsiaalmeedia võimendab tegelaste- ja organisatsioonivahelisi konflikte. Kõigepealt näidati, kuidas indiviididel tuleb auditooriumini jõudmiseks kohaneda meedia loogikaga ning seda eirates võivad

kaasneda sanktsioonid. Samamoodi võib põhjustada konflikte ka sotsiaalmeediast eemaletõmbumine. Seejärel keskenduti raskesti tajutavale võltsanonüümsusele, mis võimendub läbi grupikäitumise ning vaadeldi neid probleeme, mida toob kaasa informatsiooni üleküllus. Alaosa lõpus aga näidati, et konfliktide süüdlane ei ole ainult üks osapool ning nii kasutajad kui ka sotsiaalmeedia saavad toimida koosmõjust lähtudes – oluline on osata sotsiaalmeediat mõtestada ja sellesse kriitilise pilguga suhtuda.

Töö autori panus on näidata, et sotsiaalmeedia mõisteid saab kenasti rakendada kirjandusteose analüüsimiseks. Kuna varasemalt pole kirjutatud sarnases raamistikus akadeemilisi töid, siis saavad siinses bakalaureusetöös analüüsitut tulevikus ära kasutada sarnast teemat uurida soovivad inimesed. Samuti on uurimusest kasu kirjandusõpetajatel ja -õppejõududel, kes saavad Dave Eggersi teosele toetudes analüüsida tänapäeva meediamaastikul esinevaid probleeme.

Kirjandus

Raamatud, artiklid, artiklite kogumikud

Bawden, David, Lyn Robinson 2009. The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. – *Journal of Information Science*, vol. 35, No. 2, pp. 180–191.

Beer, David 2008. Social network(ing) sites... revisiting the story so far: A response to danah boyd & Nicole Ellison. – *Journal of Computer-Mediated Communication*, vol. 13, No. 2, pp. 516–529.

Christopherson, Kimberly M. 2007. The Positive and Negative Implications of Anonymity in Internet Social Interactions: 'On the Internet, Nobody Knows You're a Dog.' – *Computers in Human Behavior*, vol. 23, No.6, pp. 3038–3056.

Eggers, Dave 2015. Ring. Tallinn: Kirjastus Varrak.

Gillespie, Tarleton 2014. The Relevance of Algorithms. – Tarleton Gillespie, Pablo J. Boczkowski, Kirsten A. Foot (eds.). *Media technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society*. Boston: MIT Press, pp. 167–193.

Hammond, Adam 2016. *Literature in the Digital Age. An Introduction*. New York: Cambridge University Press.

Hayles, N. Katherine 2006. Unfinished Work: From Cyborg to Cognisphere. – *Theory, Culture & Society*, vol. 23. No. 7–8, pp. 159–166.

Inoue jt = Inoue, Atsuko, Kaichi Saito, Takashi Teramoto 2015. How Opinion Leaders Are Made by the Social Media. – *Ad studies*, vol. 52, pp. 14–19.

- Kaplan, Andreas M.; Michael Haenlein 2010.** Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. –Business Horizons vol. 53, No. 1, pp. 59–68.
- Katz, Elihu, Paul F. Lazarsfeld 1995 (orig.1955)** Between media and mass/the part played by people/the two-step flow of mass communication. – in O. Boyd-Barrett & C. Newbold (eds.) Approaches to Media. A Reader. London: Arnold, pp. 124-134.
- Kõuts, Ragne; Külliki Seppel 2012.** Meedia- ja kommunikatsiooniteooria ülevaade. – Tartu: Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Langlois, Ganaele 2012.** Participatory Culture and the New Governance of Communication: The Paradox of Participatory Media. – Television & New Media, vol. 14, No. 2, pp. 91–105.
- Lister jt = Lister, Martin; Jon Dovey, Seth Giddings, Iain Grant, Kieran Kelly 2009.** New Media: a critical introduction. – New York: Routledge.
- Martey, Rosa M., Jennifer Stromer-Galley 2007.** The Digital Dollhouse: Context and Social Norm in the Sims Online. – Games and Culture vol. 2, No. 4, pp. 314–334.
- Marwick, Alice; danah boyd 2011.** To See and Be Seen: Celebrity Practice on Twitter. – Convergence: The International Journal of Research into New media Technologies, vol. 17, No. 2, pp. 139–158.
- McQuail, Denis 2003.** McQuaili massikommunikatsiooniteooria. – Tõlkinud Merit Karise, Helen Noormets ja Kertu Saks; eessõna: Peeter Vihalemm. –Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nissen, Thomas Elkjer 2015.** Sotsiaalmeedia kasutamine relvasüsteemina. Tänapäeva konfliktide omadused. – Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Oja, Kairi 2017.** Onu Internet ja nutikaigas. –Tallinn: TEA kirjastus.
- Palmaru, Raivo 2003.** Juhatus kommunikatsiooniteooriasse. – Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Ponsoldt, James 2017.** The Circle [mängufilm] USA: Image Nation Abu Dhabi, Playtone, Likely Story, IM Global.

- Pressman, Jessica 2014.** Digital Modernism. Making It New in New Media. –New York: Oxford University Press.
- Tiidenberg, Katrin 2017.** Ihu ja hingega internetis: kuidas mõista sotsiaalmeediat? Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Trültzsch-Wijnen jt = Trültzsch-Wijnen, Christine, Sascha Trültzsch-Wijnen, Andra Siibak 2015.** Using and Not Using Social Media: What Triggers Young People's SNS Practices? –Frauke Zeller, Cristina Ponte, Brian O'Neill (eds.). Revitalising Audience Research: Innovations in European Audience Research. London: Routledge, pp. 176–194.
- Tufekci, Zeynep 2007.** Can You See Me Now? Audience and Disclosure Regulation in Online Social Network Sites. – Bulletin of Science, Technology Society, vol. 28, No. 1, pp. 20–36.
- Vaarik, Daniel 2014.** Sõnumiseadja käsiraamat. – Tallinn, Memokraat.
- Viires, Piret 2017.** Digitaalse kirjanduse defineerimisest ja periodiseerimisest. – Philologia Estonica Tallinnensis, nr 2, lk 146–171.

Internetiallikad

- Albert, Melissa 2018.** Dave Eggers. – Encyclopaedia Britannica. –<https://www.britannica.com/biography/Dave-Eggers> (vaadatud 30.01.2018).
- Beaumont, Peter 2008.** Internet leak brings end to US cult book series. – The Guardian, 31.08.2008. – <https://www.theguardian.com/books/2008/aug/31/leaked.book> (vaadatud 16.02.2018).
- boyd, danah; Alice Marwick 2009.** The Conundrum of Visibility. – Journal of Children & Media, vol. 3, No. 4, pp. 410–414. – <https://www.danah.org/papers/2009/ConundrumVisibility.pdf> (vaadatud 08.03.2018).

- Carr, Nicholas 2008.** Is Google making us stupid? – The Atlantic Monthly, July/August. – <http://www.theatlantic.com/doc/200807/google> (vaadatud 19.03.2018).
- Cox, Chris 2011.** Super Sad True Love Story by Gary Shteyngart – review. –The Guardian, 27.02. –<https://www.theguardian.com/books/2011/feb/27/gary-shteyngart-super-sad-review> (vaadatud 20.02.2018).
- Cumming, Ed 2014.**William Gibson: the man who saw tomorrow. –The Guardian, 28.07. – <https://www.theguardian.com/books/2014/jul/28/william-gibson-neuromancer-cyberpunk-books> (vaadatud 19.02.2018).
- Dave Eggers 2018.** Koostanud: Margarete Pruus. Vikipeedia, https://et.wikipedia.org/wiki/Dave_Eggers (vaadatud 23.04.2018).
- Docx, Edward 2013.** The Circle by Dave Eggers– review. – The Guardian, 9.10. – <https://www.theguardian.com/books/2013/oct/09/circle-dave-eggers-review> (vaadatud 05.02.2018).
- Kotjuh, Igor 2015.** Kaasaegse kirjanduse võimalusi – uusmeedia kasutamine. –Looming, veebruar 2015. –<http://www.looming.ee/artiklid/kaasaegse-kirjanduse-voimalusi-uusmeedia-kasutamine/> (vaadatud 11.02.2018).
- Kõuts, Ragne 2012.** Lühiülevaade Eesti meediasüsteemist ja –kasutusest. – Eesti Meediakoolitajate Liit, 26.12. – <http://www.meediakoolitajad.edu.ee/luhiulevaade-eesi-meediasusteemist/> (vaadatud 09.03.2018).
- Ley, Tobias 2015.** Ühe minuti loeng: filtrimull ehk kui internetigigandid otsustavad, mida näeme ja kuidas mõtleme. – ERR Novaator, 30.11. – <https://novaator.err.ee/258114/uhe-minuti-loeng-filtrimull-ehk-kui-internetigigandid-otsustavad-mida-naeme-ja-kuidas-motleme> (vaadatud 23.04.2018).
- Linklater, Alexander 2013.** The Circle by Dave Eggers – review. –The Guardian, 12.10. – <https://www.theguardian.com/books/2013/oct/12/the-circle-dave-eggers-review> (vaadatud 05.02.2018).

- Loog, Alvar 2017.** Säutsupääsuke – e-Eesti rahvuslind. – Postimees, 4.06. – <https://kultuur.postimees.ee/4135017/sautsupaasuke-e-eesti-rahvuslind> (vaadatud 11.02.2018).
- McClellan, Jim 1999.** Neal Stephenson's message in code. – The Guardian, 14.10. – <https://www.theguardian.com/technology/1999/oct/14/onlinesupplement14> (vaadatud 20.02.2018).
- Pern, Tanel 2015.** Dave Eggersi kriitilise düstopia ring. – Mürileht, 10. 11. – <https://www.muurileht.ee/dave-eggersi-kriitilise-dustopia-ring/> (vaadatud 16.03.2018).
- Pope, Kyle 2018.** It's time to rethink how we cover Trump. – Columbia Journalism Review, 22.01. – https://www.cjr.org/covering_trump/trump-coverage-inauguration-press-media.php (vaadatud 27.02.2018).
- Salk 2016.** Memory capacity of brain is 10 times more than previously thought. – Salk Newa, 20.01. – <http://www.salk.edu/news-release/memory-capacity-of-brain-is-10-times-more-than-previously-thought/> (vaadatud 6.04.2018).
- Social Media Collective Blog 2011.** If you don't like it, don't use it. It's that simple. ORLY? – 11.08. – <https://socialmediacollective.org/2011/08/11/if-you-dont-like-it-dont-use-it-its-that-simple-orly/> (vaadatud 29.03.2018).
- Statista 2018a.** Number of monthly active Facebook users worldwide as of 4th quarter 2017 (in millions). – <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> (vaadatud 02.03.2018).
- Statista 2018b.** Number of social media users worldwide from 2010 to 2021 (in billions) 2018. – <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/> (vaadatud 05.02.2018).
- Sturgeon, Jonathon 2015.** The Evolution of the Internet Novel, 1984 to Present: A Timeline. Flavorwire, 19.06. – <http://flavorwire.com/523568/the-evolution-of-the-internet-novel-1984-to-present-a-timeline> (vaadatud 09.02.2018).

- Tomberg, Jaak 2015.** Utopia või düstopia? Kaks vaadet ühele ja samale ruumile.
– Sirp, 30.10. – <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c7-kirjandus/utoopia-voi-dustopia-kaks-vaadet-uehele-ja-samale-ruumile/> (vaadatud 16.03.2018).
- Tootsen, Tõnis 2009.** Jonnakas laul. – Mõttelõke. <http://www.motteloke.xyz/vilm.html>
(vaadatud 19.02.2018).
- Ullman, Ellen 2013.** Ring of Power. – The New York Times, 1.11.
– <http://www.nytimes.com/2013/11/03/books/review/the-circle-by-dave-eggers.html>
(vaadatud 6.02.2018).
- Viires, Piret 2010.** Piret Viires: läinud kümnendil toimus eesti kirjanike hulgas digimodernistlik veebiplahvatus. – Postimees, 12.12.
– <https://arvamus.postimees.ee/355634/piret-viires-lainud-kumnendil-toimus-eesti-kirjanike-hulgas-digimodernistlik-veebiplahvatus> (vaadatud 17.02.2018).
- Ööpik, Gerli 2015.** Kirjandusportaali Poogen ja suhtluskeskkonna Facebook roll Kaur Riismaa kirjandusse tulemisel. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut.
– <http://www.etera.ee/zoom/11951/view?page=1&p=separate&view=0,428,2481,1514> (vaadatud 19.03.2018).

Tele- ja raadiosaated

- Eesti Rahvusringhääling 2014.** Uus raamat. Eesti kirjandus 2014: lühivormid, militaarkirjandus, sotsiaalmeedia ja eeposed. – Klassikaraadio, 19.12.
- Eesti Rahvusringhääling 2018a.** Pealtnägija. – ETV, 14.02.
- Eesti Rahvusringhääling 2018b.** Meediatund. Ajakirjandus keset poliittorme. Mis saab ETV+ist? – Vikerraadio, 26.01.

The influences of Social Media in David Eggers' „The Circle”. Summary

The aim of this Bachelor's thesis was to explore the social influences of David Eggers' "The Circle". The first chapter of the thesis brought out the most important terminology of "new media" and similar topics depicted in Estonian literature. The author also concluded that the reason why the thesis is not based on Estonian literature is because there is no work written in Estonian literature which deals with social media. Next, the author gave an overview of foreign literature, which deals with the topics of social media. However, the author states that "The Circle" by Eggers was chosen because the book dealt with social media on a more comprehensive level. Here the author also gave an overview of Eggers' life and a summary of the book, in order for the reader to understand the analysis in the following chapter better.

The second chapter was divided into three subchapters and explored the influence of social media more thoroughly. In the first subchapter the author focused on finding out the changes in society which are caused by the influence of social media. The author brought out that the social media platform Circle influences the society towards total transparency, the users have to be available at all times and follow the norms and values stated in social media. The activities of users are measured by algorithms, which can be sold to advertisers, which means that the society is becoming more commercial.

The second subchapter focused on the relationship changes, which are caused by social media. The thesis brought out how opinion leaders become more prominent in social media and how making opinions becomes most important in communication. Furthermore, the author brought out the changes between the audience, friends and family and focused on the notion of society, which became more prominent in the book than friends and family.

The next subchapter explored how social media amplifies the conflicts between the characters and the organisation. The author first brought out how in order to reach the audience, individuals have to adapt to the logic of media and when they refuse to do so, it might cause sanctions. However, withdrawing from social media can also cause conflicts. Next, the author focused on fake anonymity, which is hard to perceive and amplified by group behaviour. Here the author also analysed the problems, which are caused by information overload. In the last part of the subchapter, the author stated that not only one party is responsible for conflicts and that users and social media can co-exist based on their interaction – it is important to understand social media and take it in a critical way.

The aim of the author was to bring out how social media terminology can be used to analyse literature work. Since there has been no similar academic thesis written before, this thesis can be used as a study material. It can be useful for people interested in the topic but also literature teachers and academics who can analyse the issues of modern media based on the work of Eggers.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Margarete Pruus

(sünnikuupäev: 05.05.1996)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Sotsiaalmeedia mõjud Dave Eggersi teoses „Ring””

mille juhendaja on Jaak Tomberg,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 25.05.2018